



УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY



МАСТЕР РАД

ПОВЕЗАНОСТ ПОЗНАВАЊА ЕКОЛОШКИХ САДРЖАЈА И СОЦИЈАЛНОГ ОКРУЖЕЊА УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Ментор:

Проф. др Славиша Јењић

Кандидат:

Божидарка Чичић

Бања Лука, 2023. год.



УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY



Master work

**CONNECTION OF ECOLOGICAL CONTENT KNOWLEDGE AND
SOCIAL ENVIROMENT AMONG LOWER PRIMARY SCHOOL
STUDENTS**

Mentor:

Prof. dr Slaviša Jenjić

Candidate:

Božidarka Čičić

Banja Luka, 2023. god.

САДРЖАЈ

УВОДНА РАЗМАТРАЊА	5
ТЕРМИНОЛОШКА ОДРЕЂЕЊА	7
Екологија.....	7
Еколошко васпитање и образовање.....	7
Еколошка свијест	8
Принципи еколошког васпитања и образовања	9
Еколошко васпитање у млађим разредима основне школе	10
Еколошки садржаји у настави природе и друштва.....	11
Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2014. и 2021. године	13
Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2021. и 2022. године	14
Социјално окружење.....	16
Породица.....	18
Породица као носилац социјализације.....	21
Фазе социјализације	23
Мјесто становања	24
Слободно вријеме ученика	27
Еколошко васпитање у ваннаставним активностима ученика	30
Модел рада еколошке секције.....	31
Годишњи програм рада еколошке секције	32
Десет еколошких заповјести краљице природе	34
Начини реализације еколошког васпитања	35
Рад у учионици	36
Амбијентална настава	37
МЕТОДОЛОШКИ КОНЦЕПТ ИСТРАЖИВАЊА.....	42
Проблем и предмет истраживања.....	42
Циљ и задаци истраживања.....	42
Хипотезе истраживања	43
Технике истраживања	43
Методе истраживања	44
Метода теоријске анализе и синтезе.....	44

Дескриптивна метода	45
Инструменти истраживања	45
Варијабле истраживања	46
Популација и узорак истраживања	46
Организација и ток истраживања	46
Статистичка обрада података	47
ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	48
Повезаност активности у еколошким секцијама и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе	48
Корелација учешћа ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима	51
Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика	55
Познавање еколошких садржаја и породична обиљежја ученика	58
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	64
ЛИТЕРАТУРА	67
ПРИЛОЗИ	69
Прилог 1. Инструмент истраживања	69
Прилог 2. Табеле коришћене статистике у интерпретацији резултата	76

Ментор: др Славиша Јењић, ванредни професор, Филозофски факултет у Бањој Луци

Наслов мастер рада: Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Резиме: У реализованом истраживању учествовали су ученици петог разреда. Узорак истраживања чине ученици основних школа „Младен Стојановић“ и „Георгиос А. Папандреу“. Помоћу инструмента који се састоји из три дијела истраживали смо повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

На почетку овог рада објашњени су најважнији појмови који се односе на екологију, те су представљени еколошки садржаји у настави природе и друштва, кроз разреде у наставним плановима, из различитих година. Постављена је основна хипотеза истраживања: претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. У складу са основном хипотезом дефинисане су четири помоћне хипотезе. Основна хипотеза је дјелимично потврђена, док од четири помоћне хипотезе двије су дјеломично потврђене а двије одбачене. Закључили смо да је школа та која има главну улогу у формирању дјететове личности, увјерења, ставова, понашања, познавања садржаја и сл. У складу тим потребно је ученике усмјеравати, мотивисати за рад и учење, прилагодити им садржај на занимљив и иновативан начин, како би садржаји били што успјешније усвојени. У раду је приказано како ученици који боље познају садржаје екологије имају и боље одговоре на начине понашања у одређеним ситуацијама. Уколико желимо да се ученици понашају одговорно према природи, а самим тим и према себи, неопходно је да проширујемо и продубљујемо ниво њиховог општег знања из екологије.

Кључне ријечи: еколошки садржаји, социјално окружење, ученици

Научна област: Друштвене науке

Научно поље: Педагошке науке

Класификациона ознака: (CERIF šifarnik): S270 – Педагогија и Дидактика

Тип одабране лиценце Креативне заједнице: Ауторство – некомерцијално – без прерада (CCBY – NC – ND)

Mentor: Slaviša Jenjić, PhD, associate professor, Faculty of Philosophy, University of Banja Luka

Title of master's thesis: Connection of ecological content knowledge and social environment among lower primary school students

Summary: The fifth grade students have participated in the research. The research sample is represented by the students of the primary schools "MladenStojanović" and "Georgios A. Papandreou". With the help of a three-part instrument, we investigated the connection between the knowledge of environmental content and the social environment of the lower primary school students. The most important concepts related to the ecology have been explained at the beginning of this paper and the ecological content has been presented in the instruction of Science&Social Studies, through curriculum for different grades. The basic hypothesis of the research has been established: it is assumed that there is a statistically significant connection between the knowledge of environmental content and the social environment of the lower elementary school students. Four ancillary hypotheses have been defined in accordance with the basic hypothesis. The basic hypothesis is partially confirmed, while two out of four ancillary ones are partially confirmed and two are rejected. It has been concluded that the school has the main role in forming child's personality, beliefs, attitudes, behaviour, content knowledge etc. In accordance with the above, the pupils have to be guided and motivated to learn, while the content has to be adjusted in an interesting and innovative way, so that the content is adopted as successfully as possible. This paper depicts that the students who know the ecology contents better, also have better responses to manners of behaving in certain situations. If we want students to be more responsible towards the nature, and thus to themselves too, the level of general ecology knowledge should be expanded and enlarged.

Key words: ecological content, social environment, students

Scientific domain: Social science

Scientific field: Pedagogy science

Classification markings: (CERIF codebook): S270 – Pedagogy and Didactics

Type of chosen license of Creative community: Authorship – noncommercial – without adaption (CCBY – NC – ND)

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Људи временом све више схватају да је животна средина све угроженија те да је њено очување све теже. Еколошка криза захвата цијели свијет, а не само нас. Криза утиче на све људе без обзира на њихову вјеру, нацију, егзистенцију, образовање итд. Људима је све више потребна здрава средина, природа, а ње је све мање. Гдје је проблем, зашто је еколошка криза све већа? Требамо поћи од школа, од тога колико пажње се даје екологији у школама. Часова екологије из моје околине тј. природе и друштва је све мање, а важност очувања животне средине је све већа. Неопходно је да се то промијени, како би се дјеца од почетка школовања упућивала на правилан однос према природи. Ученике је потребно подстицати на обављање активности које обухватају одржавање чистоће, уређивање учионице у школи, поспремање своје собе код куће, одржавање хигијене одјеће и обуће, одржавање личне хигијене итд. Еколошке вриједности је потребно развијати код дјеце тако да оне постану дио њих, тако да се у различитим ситуацијама понашају правилно, нпр. смеће ће бацити у канту, садиће цвијеће, неће уништавати околину, те ће и другима указивати на неопходност очувања природе. Школа као дио социјалног окружења је јако битна, а веома је важно да наставу и садржаје, првенствено из природе и друштва, не схвате као учење теорије, већ као праксу. Потребно је да оно што ученици науче могу да повежу са животним ситуацијама и да еколошка знања примјењују, његују и развијају и послије школе.

Ово истраживање има за циљ да се испита и истражи постојање повезаности између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. Овај циљ ће имати своје задатке који ће обухватати: еколошке секције, спортске клубове, еколошке садржаје, еколошко васпитање, породична обиљежја итд.

Испитивали смо повезаност, те да ли одређени фактори из социјалног окружења утичу и у којој мјери на ученичко познавање еколошких садржаја. У овом истраживању увидјећемо важност социјалног окружења. Ученичка породица је мјесто у којем дијете одраста и стиче прва искуства, док у школи дјеца стичу прва знања. Учитељи су ти који дјецу уче да наставно градиво повезују са својим поступцима. Слободно вријеме и ваннаставне активности су веома важне, јер њиховим правилним планирањем може се доста доброг развити код дјетета.

Даље у раду су описани основни појмови који су битни за ово истраживање. Затим слиједи нешто више о екологији кроз наставне планове. Слиједи методолошки концепт истраживања, а затим и интерпретација резултата истраживања. У интерпретацији је приказана провјера постављених хипотеза. Као резултат овог истраживања увидјећемо важност социјалног окружења за ученика те, како оно утиче на познавање еколошких садржаја.

ТЕРМИНОЛОШКА ОДРЕЂЕЊА

Потпуније проучавање и истраживање повезаности познавања еколошких садржаја и еколошке свијести ученика са њиховим социјалним окружењем подразумијева и анализу и тумачење одређених важних појмова који ће се појављивати у раду. Појмове посматрамо из угла екологије, социјалног окружења и слободног времена ученика. У наставку смо навели и образложили поменуте појмове.

Екологија

Назив екологија потиче од грчких ријечи оикос - дом, и логиа - наука, изучавање. Термин екологија први пут је употребљено њемачки биолог Ернст Хекел 1866. године. „Предмет проучавања екологије је однос живих бића према животној средини и утицај животне средине на њих“ (Ждерић, 1983: 32). Екологија је научна дисциплина која проучава распоред и распрострањеност живих организама и биолошке интеракције између организама и њиховог окружења.

Еколошко васпитање и образовање

Битно мјесто у екологији заузима екосистем. То је основна просторна или организацијска јединица организама и неживе твари међу којима се стварају, круже и измјењују твари и енергија. Екосистем је укључује много мањих организацијских јединица живог свијета, такозване популације. Екологија се нагло од 1969. године развила у сложену интердисциплинарну науку која помаже људима да лакше живе у све тежим еколошким условима на земљи (Клерас 1980). Екологија је постала саставни дио плана и програма наставе у школама, а развијање еколошке свијести је један од главних циљева данашњице.

Васпитање за заштиту животне средине је процес којим се дјелује на човјека у смислу развоја његових интелектуалних, духовних и физичких способности, које иницирају функционисање људског друштва као заједнице. Еколошко васпитање и образовање подразумијевају критички однос човјека према природном окружењу, а за такав

однос потребна је високо развијена еколошка свијест (Микановић и Јевтић, 2015). У педагошкој литератури стоји да је еколошко васпитање стицање еколошких знања, вјештина, навика и ставова о еколошким специфичностима, и законима у животној средини; упознавање о дјеловању човјека на животну средину у различитим формама и димензијама; разумијевање савремених тежњи и могућности науке, технологије, друштвених наука и умјетности за цјеловиту заштиту и унапрјеђивање животне средине, навикавање ученика у одржавању личне хигијене, хигијене и естетског уређења школских средина, као и навикавање на правилан однос према природи, културним вриједностима, радом створеним вриједностима, посебно према свеукупним међуљудским односима“ (Педагошка енциклопедија I, 1989: 171). Да би се могло од ученика очекивати и захтијевати еколошко понашање потребно га је подстицати на такво понашање, личним примјером, садржајима који га окружују, планом и програмом образовног система.

Еколошка свијест

Човјек желећи да свој живот учини лакшим, бољим и љепшим себично је користио природу која га окружије, што је довело до проблема који сада угрожавају живот човјека на земљи. Удио људског фактора у промјени физичке средине је изузетно велики, како на индивидуалном, тако и на колективном плану. Сваки пут када покренемо ауто или узмемо пластичну кесу у продавници ми утичемо на животну околину (<https://akos.ba/ekoloska-svijest/>). Еколошки проблеми данас постају једна од најактуелнијих тема, како у свијету тако и код нас, па је зато информисање из ове области од изузетног значаја.

Основно начело еко-образовања и васпитања изражено је у захтјеву да еколошко образовање не буде учење о самим чињеницама већ знања која стичу буду и примјењивана током живота. Еколошка свијест поред знања састоји се и од емоционалних и вољних компоненти, јер увјерење треба да прати практичне дјелатности. „Појединца је у еколошком васпитању и образовању потребно учинити осјетљивим и компетентним субјектом за очување животне средине, чији ће поступци бити резултат унутрашње мотивације и позитивних ставова као налога за дјеловање, а не из страха због угрожености или казне" (Кундачина, 2006: 45). Задатак васпитања и образовања јесте стицање знања, како би генерацијама које стасавају и које су у пуној активности на рјешавању проблема

човјекове средине имали систематизована знања о савременим проблемима човјекове средине, о карактеру и суштини опасности угрожене средине о начину отклањања негативних посљедица нарушене еколошке равнотеже.

Еколошка свијест је духовна димензија еколошке културе и обухвата стечена знања и навике, усвојене вриједности, ставове и увјерења, прихватање норми о томе шта је у природној и друштвеној средини добро а шта не, те на који начин се у датом тренутку у постојећим условима може унаприједити свијест. На формирање еколошке свијести утичу и свакодневне активности као што су: правилно одлагање отпада, прелазак на здраву исхрану, здрав начин живота, рециклирање, итд.

Принципи еколошког васпитања и образовања

Овдје ћемо нешто рећи о принципима у екологији а за које сматрамо да су важнији у настави. „Принципи су основна начела којима се руководи наставник у наставном раду да би ученици успјешно усвојили наставне садржаје, развили програмом предвиђене вјештине, формирали навике и интезивирали развој способности" (Бранковић и Илић, 2011: 94). Један од важнијих принципа за екологију јесте принцип очигледности. Помоћу принципа очигледности ученици чулно опажају појаве, те узајамне односе у природи. Принцип социјализације је такође јако битан јер помоћу њега ученици развијају осјећај емпатије, ученици раде у групама и тандемима те заједно стварају, размјењују искуства, помажу једни другима те размјењују идеје којима би се могло позитивно дјеловати у смјеру заштите животне средине.

Ждерић разликује следеће принципе еколошког васпитања и образовања:

- принцип цјеловитог познавања природе,
- принцип социјално-класне суштине односа човјека према природи,
- принцип активне практичне дјелатности (Ждерић, 1983: 41).

Претходно наведени принципи нам показују како правилно требамо утицати на развој еколошке свијести код ученика те како на практичан начин упутимо ученике у природу и односе у њој и развили ученике који су еколошки освијешћени, те који ће дјеловати циљем унапријеђивања своје околине.

Предмет природа и друштво је наставни предмет чији су садржаји бирани из природних и друштвених наука, и садржаја који се односе на еколошко васпитање и образовање ученика. Због претходног наведеног потребно је да садржаји предмета природа и друштво обезбједе ученику, те да га упуте у свеукупно сазнање о свијету у којем живи. Упознавање са еколошким проблемима ученику нуди могућност да лакше превазиђе проблеме у природи и властитим радом свјесно дјелује на природу и себе. Посебно је истакнут значај коришћења елемената еколошког васпитања у настави природе и друштва са циљем указивања на блиску повезаност еколошког и интелектуалног, моралног и естетског васпитања и утицаја еколошког васпитања на здравље људи. Потреба за заштитом животне средине у којој човјек живи и ради све је израженија у савременом свијету, посебно због чињенице да еколошка криза постаје глобални проблем узрокован људским фактором, тј. ниском еколошком свијешћу човјека. Уништавање природне околине, трошење природних ресурса, глобалне климатске промјене подстакле су важност и значај васпитања и образовања за очувањем животне средине. Еколошко васпитање и образовање, континуирано продубљују и иновирају своје садржаје, који се реализују кроз предмете, али и кроз слободне и факултативне активности организоване у основној школи. Еколошки садржаји обезбијеђују ученицима: упознавање са основним појмовима у вези са екологијом и животном средином, стицање знања о позитивним и негативним утицајима на природно окружење, као и мјерама спрјечавања и заштите од свега што га нарушава. „Стечена знања и усвојене еколошке навике постају вриједности појединца само уколико он има јасне и позитивне ставове о животној средини и ако су ти ставови у стању да покрену мотиве за еколошку активност" (Кундачина, 2006: 41). Актуелност ове теме огледа се у постављеним задацима еколошког васпитања и образовања, који се односе на подстицање личне одговорности сваког појединца да својим активностима мијења животну средину у правцу квалитетнијег живота, као и да преноси стечена знања другима са циљем развијања еколошке свијести.

Еколошки садржаји у настави природе и друштва

Еколошки садржаји су заступљени у свим разредима, негдје су заступљени као цијела тема а негдје само кроз одређене лекције. Предмет изучавања природе и друштва дефинише се као елементарно проучавање природе, друштва, технике и дјелатности људи ради увођења ученика у свијет средине непосредне околине (Лекић, 1997). Говорићемо о садржајима екологије од првог до петог разреда.

Први разред се састоји од три подручја, једно од подручја је „Моја околина“. У оквиру тог подручја екологија као једна од тема обухвата 10 сати. Моја околина као подручје на седмичном нивоу обухвата 5 док годишње 180 сати. Ученици у првом разреду усвајају садржаје о чистој и загађеној околини. Та знања укључују: да ученици опишу чисту околину; да уоче чиме и како се загађује околина; увиде на које начине се може очистити загађена околина; знају гдје се одлаже смеће; да одлажу отпадке на предвиђена мјеста. Неопходно је да ученици знају значење појмова земљиште, вода, ваздух. Садржаји у првом разреду ученике уводе у разијање пажње и учења у цјелокупном трајању од три сата на дневном нивоу. Ученици учећи о условима за живот треба да разумију њихов значај, али истовремено како да се односимо према природи, природним богатствима и свему што је за живот значајно.

Ученици у другом разреду садржаје из екологије обрађују у оквиру теме „Екологија“ која обухвата 2 часа. Садржаји наставе моја околина за други разред обухватају 2 часа седмично или годишње 72 часа. Настава има опште и посебне циљеве. Посебни циљ који се односи на екологију, је да ученике посебно упознаје са значајем и потребом заштите природне и животне средине и уводи их у еколошку културу, развија код ученика позитиван однос према околини те развија статове и увјерења о важности сталног чувања и развијања животне средине. Ученици усвајају садржаје о заштити животне околине у свом мјесту, те усвајају појмове као што су загађење, отровни гасови, дим, смеће, контејнер, депоније, екологија. Ова знања помажу ученицима да лакше увиде посљедице лошег односа према локалним ресурсима природе и облике загађивања земље, воде, ваздуха; дају конкретне приједлоге за подизање еколошке свијести у непосредној околини.

Садржаји предмета моја околина за трећи разред обухватају 2 часа седмично или годишње 72 часа. У трећем разреду тема „Екологија“ обухвата оквирно 5 часова. Садржаји обухватају опште и посебне циљеве. Посебни циљ који се односи на екологију јесте развијање свијести о најчешћим загађивачима у околини и значају сталног чувања и бриге за животну и радну средину. Ученици треба да знају објаснити посљедице загађивања воде, ваздуха и земљишта, наброји начине заштите истих, идентификује проблем и начине очувања шума. Такође је потребно да ученици знају објаснити појмове: резерват, национални парк, ботаничка башта, итд. Као и да активно учествују у обиљежавању еколошких датума.

Ученици у четвртном разреду у оквиру предмета природа и друштво који на годишњем нивоу обухвата 72 часа односно 2 часа седмично, нисам пронашла садржаје и теме које се односе на екологију. У једној од области „Природни ресурси и дјелатности људи“ која годишње обухвата оквирно 20 часова, пронашла сам садржаје које могу повезати са екологијом. Ова област се дијели на двије теме: природни ресурси (6 часова) и дјелатност људи (14 часова). Исходи учења које сматрам еколошким јесу да ученици идентификују природна богатства у РС и њихов значај за живот човјека, као и да идентификује националне паркове и уочи њихов значај за живот и начине заштите истих.

У петом разреду према наставном плану и програму садржаји наставе природе и друштва обухватају 108 часова годишње тј. 3 часа седмично. У оквиру наставног предмета налази се тема „Екологија“ и за исту је предвиђено 4 часа. Посебни циљ који се односи на екологију јесте подстицање љубави према природи и подстицање ученика на заштиту и унапређење живе и неживе природе. Исходи учења су следећи: дефинише појам екологија и да наброји еколошке факторе, разликује права и обавезе према природи, опише улогу еколошких покрета, разликује еколошке појмове депонија и рециклаже, опише улогу комуналних предузећа као и да препозна улогу контејнера. Увиде важност међусобне зависности биљака, животиња и човјека, те опише како човјек мијења окружење, утицај на здравље и живот кроз правила понашања који доприносе одрживом развоју.

Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2014. и 2021. Године

Ученици у првом разреду по плану из 2021. године имају 30 часова мање за екологију за разлику од плана из 2014. године. Исходи су остали скоро па идентични, као и предвиђени број часова за предметно подручје „Моја околина“ који износи 5 часова седмично, док годишњи број часова 180.

У другом разреду садржаји из екологије обрађивали су се у оквиру „Пригодне теме“ те су обухватили 2 часа, док сада број часова је остао исти али је створено поглавље „Екологија“. Садржаји наставе природе и друштва тј. моје околине за други разред и даље обухватају 2 часа седмично или годишње 72 часа.

У трећем разреду садржаји из екологије обрађивали су се у оквиру наставне теме „Основни услови за живот на Земљи“, те су обухватили оквирно 15 часова. Садржаји у трећем разреду према плану из 2021. године обрађују се у оквиру теме „Екологија“ и оквирно обухватају 5 часова. Овдје видимо да је у трећем разреду поред смањеног броја часова предвиђених за екологију уведено подручје „Екологија“. Према старом програму садржаји природе и друштва за трећи разред обухватили су и сада обухватају 2 часа седмично или 72 часа годишње.

У четвртном разреду по плану из 2014. садржаји екологије обрађивали су се у теми „Култура живљења и комуницирања“, те су обухватили 6 часова. У новом плану у четвртном разреду нисам пронашла области ни теме којесе односе на екологију. У области „Природни ресурси и дјелатности људи“ за коју је предвиђено 20 часова седмично пронашла сам одређене садржаје које могу повезати са екологијом. Исходи учења које сматрам еколошким су да ученици идентификују природна богатства у РС и њихов значај за живот човјека као и да идентификује националне паркове и уочи њихов значај и начин заштите. Број часова екологије у четвртном разреду се није смањио него можемо рећи да нестао, екологија се не спомиње, већ је можемо назирати кроз претходне наведене исходе. Садржаји наставе природе и друштва за четврти разред реализују се 2 часа седмично, тј. 72 часа годишње. Исто толики број часова је био у НПП из 2014. године.

У петом разреду видимо разлику у обиму часова из предмета природа и друштво. У ранијем плану предмет природа и предмет друштво изводили су се седмично у трајању од два часа или годишње по 72 часа. Сада по новом плану за природу је предвиђено 52 часа

док је за друштво предивђено 56 часова што чини 108 часова годишње тј. 3 часа седмично. У петом разреду по новом плану имамо посебну тему „Екологија“ која обухвата 4 часа који из области „природа“, а у старом плану имали смо исту област само број часова екологије је био већи, тј. 10 предвиђених часова.

Исходи од првог до петог разреда су остали скоро па исти, а из приложеног видимо знатну промјену у обиму часова који су предвиђени за екологију као и промјену у областима. Садржаји из екологије по старом програму су били најоскуднији у другом разреду гдје су била предвиђена 2 часа као и сада у новом плану, док су сада најоскуднији садржаји екологије у четвртом разреду гдје уопште нису дефинисани за разлику у старом плану гдје је за њих било предвиђено 6 часова. У плану за трећи разред формирана је област „Екологија“ које иначе није било. Све информације о наставним плановима и програмима пронашли смо на (<https://www.rpz-rs.org/>). На основу претходног објашњеног можемо закључити да је број часова екологије смањен за око двије трећине. У вријеме све веће еколошке кризе, садржаји екологије су све оскуднији а како ће ово утицати на развој еколошке свијести, усвајање еколошких садржаја, стварање вјештина, навика, развијање способности, видјећемо у будућности.

Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2021. и 2022. године

У првом разреду предвиђени број сати за екологију је 10 по плану за 2022, док је претходних година био већи. Исходи се нису значајно мијењали, као ни предвиђени седмични број часова за предметно подручје „Моја околина“ који износи 5 часова а годишњи број часова 180. Ученици усвајају основна знања о чистој и загађеној околини, рециклажи, те уче о најважнијим еколошким датумима.

У другом разреду имамо подручје екологије и оно обухвата два часа, док у плану из 2022. подручје остаје исто а број часова се повећава на 4 часа. Екологија у другом разреду по новом плану обухвата садржаје о загађивању воде, ваздуха и земљишта. Садржаје моје околине за други разред обухватили су по старом програму а и сада обухватају 2 часа седмично или 72 часа годишње.

Према плану за трећи разред из 2021. имамо тему екологија те садржаји за исту обухватају оквирно 5 часова, у плану из 2022. није било промјена, имамо тему екологија као и исти број часова. Ученици усвајају садржаје о загађивању животне средине, и обиљежавању еколошких датума. Садржаје моје околине за трећи разред обухватили су по старом програму а и сада обухватају 2 часа седмично или 72 часа годишње.

У четвртном разреду у плану из 2021. и плану из 2022. нисмо пронашли ни области ни теме које се односе на екологију. У садржају имамо област „Природни ресурси и дјелатности људи“ те је за исту предвиђено 20 часова седмично, у истој пронашли смо мали број садржаја које могу повезати са екологијом. Исходи учења које сматрамо еколошким су да ученици идентификују природна богатства у РС и њихов значај за живот човјека као и да идентификује националне паркове и уочи њихов значај и начин заштите. Број часова екологије у четвртном разреду се није смањио, екологија се углавном не спомиње, већ је можемо назирати кроз претходне наведене исходе. Садржаји наставе природе и друштва за четврти разред обухватају 2 часа седмично тј. 72 часа годишње а исто толико је и износило у НПП из 2021.

По плану из 2021. и плану из 2022. за природу је предвиђено 52 часа док је за друштво предивђено 56 часова што чини 108 часова годишње тј. 3 часа седмично. У садржају за пети разред имамо посебну тему екологије и она оквирно обухвата 4 часа који припадају области „природа“. У петом разреду обухватају садржаје о рециклажи, разврставању отпада, екологији итд. У петом разреду није било промјене у плану у програму за овај предмет.

Исходи од првог до петог разреда су остали скоро па исти, а из приложеног видимо мали број промјена у обиму часова. Мала промјена се види у првом разреду као и у другом, гдје се број часова из екологије повећао. Најоскуднији садржаји екологије су и даље у четвртном разреду гдје уопште нису дефинисани за разлику у старом плану из 2014. гдје је за њих било предвиђено 6 часова. Највећи број часова екологије био је у плану из 2014. док најмањи број часова је био у плану из 2021.године. Часови екологије су присутни у настави, у неким разредима у већој мјери, а неким их скоро уопште да нема. Важност екологије надам се да ће у неким следећим годинама допринијети већем броју часова из њене области.

Социјално окружење

Социјално окружење је дио околног свијета, који се састоји од људи, структура, организација. Социјално окружење може јако да утиче на појединца, јер оно утиче на његово понашање, погледе на свијет, карактер, систем вриједности, јер у комуникацији са другим људима лако подлијеже утицају. На тај начин могу и најчешће се усвајају навике, интересовања, облици понашања и дјеловања. Још у најранијем дјетињству дјеца имају узор понашања тј. своје родитеље. Утицај околине може бити позитиван и негативан што зависи од средине. Уколико дијете одраста у породици гдје се поштују међуљудски односи, гдје влада љубав и поштовање, уколико дијете одраста у једној културној породици велика је вјероватноћа да ће то дијете израсти у такву сличну личност. Уколико дијете одраста у породици без љубави, са насиљем и некултуром такође је велика вјероватноћа да ће и оно поћи тим путем. Међутим, морамо нагласити да увијек постоје изузетци у обе варијанте. Чиниоци друштвене средине су: породица, друштвене институције, здравствено-социјалне институције, културно-забавне институције и организације, спорстско-рекреативна друштва, центри и објекти, организације ученика, остале школе у локалној средини итд.

Социјално окружење обухвата два аспекта а то су: материјални и нематеријални. Материјални аспект јесу кућа, градови, универзитети, школе, фирме и сл. Овај аспект као и нематеријални има утицаја како на физичко тако и на ментално здравље. Нематеријални аспект обухвата односе у породици, различите вриједности као што су вјерска и културна и сл. У граду, мјесту гдје ми живимо, растемо јесте средина коју чине људи који дијеле неке заједничке вриједности. Социоекономски статус породице такође утиче на дјецу, тј. на то какву ће слику о свијету, о својој породици створити. Знамо да дјеци нису неопходне скупе играчке, модерна одјећа за срећно дјетињство. За дјецу је неопходна здрава средина, уредна средина, храна и одјећа, као и пуно бриге и љубави према дјетету. Ово је само мали дио о важности социоекономског за раст и развој дјетета, колики је заиста утицај и важност социјалног окружења.

Виртуелно социјално окружење, односно учествовање у различитим друштвеним мрежама, утиче на појединце. У виртуелном свијесту постоје заједнице које опонашају стварно понашање, али са другачијим карактеристикама. На интернету вребају различите

опасности, а познатије је под називом *cyberbullying*. То су жртве интернетског узнемиравања, које на различите начине реагују. Најпожељније је да уколико се појави насиље, особа се обрати некоме за помоћ било то породици, пријатељу, полицији, некој стручној служби итд. Особе које су жртве насиља јако тешко подносе то стање уколико не затраже помоћ.

Слика 1. Дјеца и виртуелни свијет



Извор: <https://www.zjzdnz.hr/zdravlje/mentalno-zdravlje>

Сваки вид насиља представља негативни фактор социјалног окружења. Да би се угроженим особама помогло многе државе имају социјалну помоћ. Медији могу бити штетни за емотивни и психички развој дјетета у реалном свијету може довести до формирања нереалних – виртуелних представа и до кривог разумијевања свијета који нас окружује. Дјеца млађег школског узраста велики дио времена проводе на интернету уз савремене технологије и то их збуњује јер када требају нешто да схвате у реалном свијету, нпр. краву боје љубичастом бојом, јер је Милка једина крава за коју дјеца знају, зеца боје златном бојом и сл. Ово је један од примјера како медији утичу, дјеци се ствара привид да је реалност агресивнија него што јесте, те тако дјеца стварају погрешну слику. Виртуелно има и своје предности. Помоћу виртуелног свијета дјеци су доступне многе информације, које не само да може прочитати већ и погледати, нпр. дјеца могу видјети како се одвијају неки процеси у природи, развијање биљке од сјемена до плода, разградња отпада,

кружење воде у природи. Дијете садржаје које види виртуелно, уколико то није могуће у реалном свијету, лакше памти.

Породица

Породица представља један од најбитних фактора социјалног окружења који утиче на развој личности дјетета. Кренућемо од тога: „Шта је то породица?“ Породица је заједница родитеља, или најмање једне одрасле особе, и дјеце или најмање једног дјетета, који живе у једном домаћинству, чији однос се заснива на крвном сродству, законској (брак, адопција) или обичној регулативи, а њихове потребе се функционално задовољавају (Илић, 2013, стр: 48). Даље ћемо под овим насловом говорити о критеријумима и типовима породица које постоје као и о функцијама породице.

Критеријуми и типови породица:

- Генерацијска заступљеност генерација:

- а) двогенерацијска породица,
- б) трогенерацијска породица.

- Родитељска заступљеност родитеља:

- а) цјеловита (потпуна или двородитељска) породица ,
- б) једнородитељска (нецјеловита и непотпуна) породица.

- Социо-територијална припадност:

- а) градска породица,
- б) приградска породица,
- в) сеоска породица.

- Социо-економски статус:

- а) породица вишег социјалног статуса,
- б) породица средњег социјалног статуса,
- в) породица нижег социјалног статуса,
- г) сиромашна породица.

- Културолошка обиљежја:

- а) породица која припада већинској култури,

- б) породица која припада мањинској култури,
- в) породица са мултикултуралним обиљежјима.

- Религијска припадност:

- а) породица која припада већинској религији,
- б) породица која припада мањинској религији,
- в) породица која припада фундаменталној религији,
- г) породица са мултирелигијским обиљежјима.

- Бројност дјеце:

- а) породица са једним дјететом,
- б) породица са двоје дјеце,
- в) породица са троје и више дјеце. (Бранковић и Микановић, 2017, стр: 140).

Овдје видимо различите типове породица као и различита обиљежја истих. Можемо рећи да не постоје један тип породице већ да је свака породица комбинација обиљежја више породица. Дјеловање сваке породице на своје чланове је индивидуално, али можемо рећи да у свакој породици треба да влада мир, поштовање, љубав и разумијевање што и потврђује следећа дефиниција. Дијете које одраста у емоционално позитивној породици континуирано задовољава потребе за независношћу, послушношћу, и аутономношћу, оно ће и као зрела личност лакше изражава своју индивидуалност и различитост (Илић, 2013). Породица је као прва „клица“ друштва те је она та која прва и највише утиче на године човјеког живота.

Најважније функције породице су: репродуктивна, васпитна, економска, друштвена и функција пружања заштите.

Репродуктивна функција - Свака друштвена заједница има у интересу и тежи да дјеца се са лакоћом укључују у околину тј. друштвену средину. Задатак и циљ репродуктивне функције породице јесте продужење врсте, као и то да родитељи имају одговорност за живот дјетета, његов раст и развој. У данашње вријеме све је мање дјеце у породицама, школе су празније, а један од већих разлога је то што родитељи нису сигурни да ли ће бити у могућности осигурати својој дјечи оптималне услове за живот.

Васпитна функција је једна од најважнијих. У породици човјек стиче прва знања, развија се и обликује као особа. Унутар породице дијете усваја ставове према другима,

начину понашања, мишљења и сл. Вриједности које особа стекне у породици остају за цијели живот и представљају темељ који ће користити у сваком виду дјеловања. У породици као што смо и навели започиње процес социјализације приликом које се дијете развија у самосталну одраслу особу, упознавајући друге људе, успостављајући прве контакте и прихватајући навике културног понашања. С обзиром на то да породица представља прву васпитну средину, оправдан је захтјев да породица припрема дијете за живот у заједници (Maleš, Milanović i Stričević, 2003: 32). Већина дјеце започиње свој живот у породици, и у њој проведе са стајалишта васпитања и образовања најзначајније године живота. Основно обиљежје васпитне функције породице чине: јединственост њеног циља, садржај принципа и метода васпитања. Пажљиво одабрани васпитни садржаји требају представљати гаранцију васпитања цјеловите личности која ће имати општу културу и знања неопходна за живот у савременој друштвеној заједници.

Друштвена функција – Дијете својим рођењем већ има свој друштвени положај, јер припада одређеној породици која у већој мјери одређује дјететов одгој, могућност школовања, начина развијања и напредовања. Свака породица се разликује по могућностима те оне увелико утичу на дјететов друштвени положај прије него ли дјеца буду сама одговорна за свој друштвени положај.

Економска функција – се мијењала кроз вријеме. Породица је у прошлости производила све неопходно за живот: храну, поврће, воће чак и одјећу. Данашње породице углавном раде за плату коју користе да би набавили намирнице за живот, платили режије, и набавили све остало што је неопходно за живот. Данашња породица тежи да својим радом и приходима осигура егзистенцијалне потребе своје породице. Приходи које породица остварује утичу на њену стабилност, те свака породица тежи ка порасту животног стандарда, те таква породица имаће и већу могућност успјешног остваривања циљева и функција које породица има.

Функција пружања заштите - О овој функцији се у савременом друштву врло мало се говори а њен значај занемарује али заштитна функција породице неће нестати.

Неке од врсте заштита јесу: биолошка, морална, правна и економска. Свака од функција је повезана једна с другом и међусобно се употпуњавају, те управо због тога породица је основа друштвена заједница у којој се обједињују све функције, чијим правилним остваривањем покушава оспособити своје чланове за успјешно

функционисање унутар друштвеног система. Функционална је она породица која осигурава развојне потребе свих чланова породице, подржава их, обезбјеђује услове за развој индивидуалних потреба сваког члана до личног максимума. Особине функционалне породице су: емпатија, комуникација, повезаност, разумијевање.

Према Поткоњак - Орловић, М. (1960) елементи породичног живота који су најважнији за развој личности дјетета су:

- материјални услови живота везани за социо-економски положај породице,
- професионални ниво родитеља,
- културни ниво породице,
- структура породице,
- промјена животне средине и педагошко понашање родитеља.

Породични услови имају посебну улогу и значај за развој бројних специфичних обиљежја који су важни за формирање личности још у најранијим годинама живота свакога дјетета.

Породица као носилац социјализације

Социјализација представља темељ људског постојања, то је процес који се одвија цијели живот и који трајно утиче на људско понашање. Социјализација започиње у породици а наставља у неформалним и формалним групама тј. (вршњаци, школа, мјесто становања и сл.). Родитељи/старатељи се међусобно разликују по особинама личности, способностима, интересовањима, општем и педагошком образовању, старости, занимању, искуству из породице свог дјетињства, ставовима према дјетету и његовом васпитању и доминирајућем стилу породичног васпитања (Илић, 2013). Услови породичног живота у првим годинама одлучујући су за формирање личности. Један од фактора породичне средине у великој мјери одређује личност и карактер дјетета, као и његово понашање у друштву јесте родитељски стил васпитања.

Имамо четири стила родитељства, а то су:

1) Ауторитаран - говори се о захтјевном и рестриктивном понашању родитеља који високо цијене дисциплину и конформирање њиховим вриједностима, а не показују много љубави и топлине.

2) Пермисиван - такав стил је топао, тј. преовладава комбинација емоционалне топлине и слабе контроле. Родитељи су попустљиви, пружају љубав али у њему родитељи не постављају дјечи готово никакве границе.

3) Ауторитативан - стил представља комбинацију прва два екстрема и укључује понашање родитеља које је рестриктивно и одговорно, али са много топлине и међусобног разумијевања.

4) Индиферентан - стил је такав гдје родитељи постављају мало ограничења, али пружају и мало пажње, занимања и емоционалне подршке. Може се рећи да такви родитељи нису заинтересовани.

Карактеристике дјетета с обзиром на стил родитељства сљедеће:

- Ауторитарни: добар успјех у школи, мања вјероватност за појаву друштвено неприхватљивог понашања.

- Пермисиван: лоша контрола осјећаја, бунтовност када неко оспорава његове жеље, асоцијалност.

- Ауторитативни: добро развијена контрола осјећаја, дјеца су сретна, задовољна.

- Индиферентан: неприлагођено социјално понашање.

Због свега наведеног изузетно је значајно дјететово одрастање унутар породице, јер дијете уз родитеље развија своју личност коју ће даље наставити развијати до личног максимума и потенцијала. Један од најважнијих момената у формирању личности дјетета јесте формирање осјећаја сигурности који обухвата љубав и бригу родитеља према дјетету. Недовољна или неадекватна брига за дијете може довести до негативних особина као што су: агресивност, пасивност, повученост, непријатељски став и сл. Дјетету такође није добро давати превише слободе јер то може отежати процес социјализације, јер попустљивост, толерантност не даје успјешне резултате. Важно је да родитељи буду у

могућности да исправно процјене своје поступке, начин дјеловања и понашања како би процес социјализације и развијања дјететове личности био успјешан.

Фазе социјализације

Социјализација је процес који траје током цијелог живота, те захваљујући њој појединци усвајају друштвено прихватљиве и корисне облике понашања, те тиме се прилагођавају друштву у којем живе, личним потребама и потребама друштва. Социјализација обухвата сваку животну доб, а дијели се на: примарну, секундарну и терцијарну социјализацију које се разликују по циљевима и механизмима.

1) Примарна социјализација обухвата период дјетињства и ране младости, јер дјеца тада усвајају елементарне обрасце понашања као што су храњење, облачење, односе према другим људима и слично. Након тога слиједе сложеније активности као што су говор, игра, различите практичне вјештине. У раном дјетињству, дијете се најчешће везује за једну особу а то је мајка, међутим успоставља однос привржености и за остале чланове обитељи (Klarin, 2006: 21). Помоћу родитеља и других блиских особа унутар породице, дијете се постепено уводи у друштвене активности и прихвата различите норме и обрасце понашања. У периоду адолесценције примарна социјализација све више поприма карактеристике секундарне, понашање и размишљање је зрелије, јер долази до стабилизације основних образаца социјалног понашања. Дјеца сваки даном стичу нова знања, способности и вјештине, те формирају црте темперамента и карактера личности.

2) Секундарна социјализација представља процес у којем појединац преузима одређене улоге те самим тим долази до промјена у понашању, структури и динамици личности. Циљ ове фазе јесте усвајање норми које одређују друштвене и радне улоге, као и стицање искуства и знања којима се постаје члан друштва или културне групе. У овој фази главни механизам (институција) јесте школа и образовање која обликује дијете као личност.

3) Терцијарна социјализација се бави промјенама понашања и личности старијих особа. Циљ је прилагођавање новонасталој ситуацији коју доноси зрела доб. Нити једна од наведених фаза се не може заобићи, те једна другу употпуњују и тако доприносе успјешном обликовању личности сваке индивидуе. Зато је важно ставити нагласак на

примарну фазу социјализације, у којој је породица главни механизам путем којег се она одвија, те која својим дјеловањем ствара услове и смјернице за наредне фазе.

Мјесто становања

Под пребивалиштем или мјестом становања сматра се општина или дистрикт у којем се држављанин настани с намјером да тамо стално живи. Мјесто становања дјетета такође утиче на његов развој, навике, увјерења и на сам начин живота. У раду смо наводили критеријуме и типове породица дотакли смо се и мјеста становања тј. социо-територијална припадност: а) градска породица, б) приградска породица, в) сеоска породица. Свака људска јединка већ рођењем постаје дио одређене друштвене заједнице која има своје карактеристичне начине регулисања живота и карактеристичне норме свога понашања, тј. своју културу (Микановић и Јевтић, 2015). Свака територија у којој дјеца одрастају имају своје предности и недостатке. Дјеци у градским па и у приградским зонама лако је и брзо доступно све нпр. школа, продавнице, биоскоп, играонице, разни културни догађаји и манифестације. Док дјеца на селу одрастају у природи, производе храну коју једу, углавном имају доста домаћих животиња, више су укључени у послове у домаћинству, имају више простора за игру, беру воће у свом дворишту, беру цвијеће из своје баште. Морамо напоменути да је породица та од које креће васпитање ученика без обзира у којој средини одраста. Породица је посебна, не само родбинска заједница, већ и емотивна, она омогућава дјетету развој и психичку сигурност (Бранковић и Илић, 2011). Овдје већ можемо закључити да постоје разлике у мјесту становања које ће довести и до различитог васпитања и развоја личности.

Град је заиста добро мјесто за дјетињство јер поред великог броја паркова, дјечијих игралишта и других занимљивости које имају сви градови, које су горе у тексту већ поменуте, дијете има могућност упознавања великог броја људи што помаже њиховој бољој социјализацији. Неки сматрају да дјеца која одрастају у граду, а нарочито у великим центрима, су у предности у односу на осталу дјецу која дјетињство проводе на селу или мање урбаној средини. То је зато што сматрају да се градска дјеца боље сналазе у различитим ситуацијама од дјеце са села, те да су дјеца која одрастају у граду изложенија различитим ситуацијама него дјеца са села. Међутим, одрастање у граду може да буде

контра- продуктивно. Колико могућности и предности исто толико и опасности и мана. Већа је вјероватноћа да ће градска дјеца, него дјеца са села, бити под утицајем средине и друштва, те тако пробати неку врсту недозвољених супстанци или пробати алкохол и цигарете у раној младости.

Слика 2. Породица у граду



Извор: <https://www.pult24.info/>

Једна од главних предности одгајања дјеце на селу, и зашто се породице у највећем броју случајева одлучују за село, је здрав живот и природно окружење. Дјеца одрасла на селу су здравија, јер се хране искључиво воћем и поврћем произведеним у башти домаћинства, као што је горе већ речено, те месом и млијечним производима без адитива и других супстанци, које утичу на организам. Доказано је и да се човјек боље осјећа у природном окружењу дрвећа, траве и домаћих животиња. Дјеца која одрастају на селу углавном се сматрају неисквареном, а када се каже несиквареност мисли се на њихову наивност и невиност што и јесу врлине. Док за дјецу из града се говори да имају школу улице, али се и ово сматра врлином градске дјеце, градска дјеца се сматрају сналажљивијом, мудријом и сл. Дјеца са села често до школе морају да путују аутобусом и по неколико сати, и углавном пјешке до често удаљених аутобуских станица, по разним временским условима. Поред тога, није ријеткост да се дјеца на том путу сретну неку дивљу животињу. Доступност информација данас, односно информисаност дјеце на селу није ништа мања него код дјеце одрасле у граду у односу на вријеме прије неколико

деценија. Употреба информационих технологија је допринијела да се информацијама може приступити скоро са сваког мјеста и са разних уређаја. Дјеца на селу одрастају у директном односу са природом, од малих ногу дјеца са села уче обављати разне послове, као што је уређивање дворишта, садња дрвећа, производња воћа и поврћа. На селу дјеца су у директном контакту са животињама, те су у могућности видјети кокошку, те из гнијезда узети јаје, пити млијеко од краве са имања, док дјеца у граду немају те могућности. Дјеца са села ближи су садржаји из моје околине тј. природе и друштва који обухватају село, земљорадњу, сточарство и сл. док дјеца из градских средина ближи су садржаји попут саобраћаја, туризма итд.

Слика 3. Породица на селу



Извор: <https://zivim.gloria.hr/zivim/rastem>

Идеално мјесто за одрастање дјеце не постоји. Нека мјеста нуде одређене предности, а друга неке друге предности. У којој год средини да дијете одраста треба бити таква да дјетету пружа оптималне услове за његов раст и развој, у складу са дјететовим интересовањима, могућностима и потребама.

Слободно вријеме ученика

У педагогији наилазимо да под појмом слободно вријеме треба означити онај дио времена којим појединац релативно слободно располаже и у којем развија и васпитава (мијења, усавршава, осамостаљује) своју личност културним активностима које су узроковане индивидуалним и/или социјалним мотивима с циљем изазвања различитих позитивних осјећаја и/или продуката стваралаштва, подржано комплементарним дјеловањем различитих фактора васпитања који су усмјерени на то да различите принципе васпитања инкорпорирају са принципом слободе (Бранковић и Микановић, 2017). Како ће се појединац понашати у своје слободно вријеме можемо рећи да зависи од њега али и од окружења у којем се налази. Понашање представљају моторичке, вербалне и физиолошке реакције организма. На различите начине понашања појединаца може утицати: досада, школски неуспјех, породичне прилике, васпитање, комплекси, друштво и сл. Слободно вријеме уколико је правилно осмишљено може утицати и бити индикатор повећања квалитета како слободног времена тако и цјелокупног живота.

У данашње вријеме дјеца имају све мање слободног времена, па у складу са тим родитељи и наставници требају да буду од помоћи у организацији радног дана како би правилно распоредили вријеме за учење, одмор и разоноду. На овај начин спријечиће се нежељене посљедице које настају због лоше организације, досаде, итд. Када дјеца дођу из школе најчешћи начин забављања и трошења времена јесте игра. Дјеца живот започињу кроз игру зато важност игре не требамо занемарити. Играјући се дјеца стичу многобројне квалитете, постају снажљивији, бржи, снажнији, одговорнији, интелигентнији, развијају социјализацију и осјећај за сарадњу и дјелење играјући се са другом дјецом, развијају позитивне особине личности, склапају и учвршћују пријатељства док им све ово није могуће уколико своје вријеме проводе гледајући у телефон, телевизор, рачунар итд. Да би се развили претходно наведени квалитети дјецу и младе треба подстицати на вожњу бицикла, спортске активности, пјешачење, планинарење, различите акције у природи, јер оваквим активностима не само да ћемо подстаћи претходно наведене квалитете него ћемо унаприједити здравље и психички равој дјетце. Боравком у природи мање ће бити болесних, имаће бољу кондицију и боље ће савладавати школске и друге обавезе које га очекују. Да би нам природа обезбједила све ове услове за здрав живот и активности у

слободном времену потребно је да исту пазимо и чувамо од свих штетних утицаја, да је унапријеђујмо учествујући у еколошким акцијама, еколошким секцијама, као и индивидуалним активностима нпр. уређењем дворишта, садњом нових садница цвијећа и дрвећа итд.

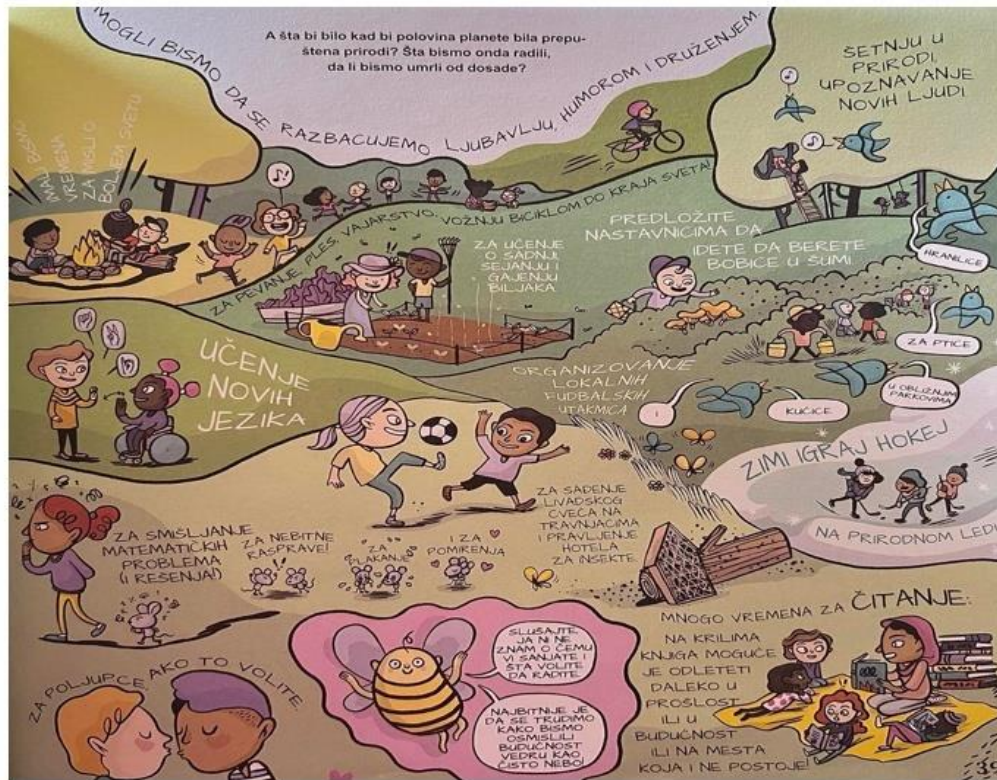
Начела кориштења слободног времена су:

- слобода од нечега и за нешто: слобода од нечега подразумева ослобађање од оптерећења која скраћују слободно вријеме човјека, а слобода за нешто је способност опредјељења за правилан избор активности која неће попримити обиљежја доколице, пасивности и асоцијалности,
- смисленост: бесмисленост је први извор досаде, беспомоћности, изгубљености, бесциљности, развијање смисла значи стварати укус за културу и способност оцјењивања вриједности садржаја појединих активности,
- индивидуалност,
- бављење активностима по властитом избору, склоностима, могућностима и жељама,
- колективност,
- самоактивност: појединац упознаје сам себе,
- разноврсност,
- организованост: планирање, програмирање и вредновање активности,
- примјереност (добри и сполу, тј. правилно оптерећење младих с обзиром на њихов психофизички развој, интелектуалну и моралну зрелост) и
- аматеризам (активност изван професионалног интереса појединца) (<https://www.osssk.edu.ba/node>).

Корисни начини провођења слободног времена:

- креативни начини: фотографисање, писање, сликање, свирање, пјевање, макетирање, прављење столарије, оригами, шивење, везење гоблена, плетење, слагање слагалица, кухање, плесање,
- физичка активност: трчање у природи, вјежбање, одлазак у теретану, бављење спортом, клизање, пливање, шетња с псом, одлазак у шетњу или парк,

- Слика 4. Како потрошити слободно вријеме



29

треба да буде вријеме слободних активности којима се унапрјеђује живот дјетета. Одмор, разонода и развој личности основне су функције слободног времена. Један од најважнијих задатака одраслих јесте развијање и објезбјеђивање околине која ће стимулисати различите облике учења, посебно спонтано учење, како би се све индивидуалне способности и интересовања развијале до личног максимума дјетета.

Еколошко васпитање у ваннаставним активностима ученика

Ваннаставне активности у области друштвеног живота – живота заједнице јесу литерарне вечери, изложбе, јавна предавања, промоције, требине, приредбе, секције и сл. Рад изван школе подстиче радост откривања, истраживања и стварања, погодан је за тимски рад, утиче на стварање квалитетних односа унутар образовно – васпитне групе и на тај начин утиче на развој интелектуалних способности ученика (Цветковић, 1992). Секција је најмања ваннаставна организацијска јединица која обично окупља ученике једног одјељења/разреда. Добри се резултати показују кад иста секција окупља ученике из цијеле школе. Друштво окупља чланство из више секција. Тако културно – умјетничко друштво има драмску, фолклорну, музичку и рецитаторску секцију. Спортско друштво има више спортских секција. При школи може дјеловати радио–клуб, фото-клуб и сл. (Ајановић и Стевановић, 2004: 134). Клуб је такво удружење које има своје просторије и опрему и окупља мањи број чланова (због природе активности).

Еколошка секција која када се спроводи у школи има за циљ развијање еколошке свијести и формирање правилних ставова према значају заштити животне средине, одговорности и љубави према природи. Ученицима треба указати на еколошке проблеме: загађивање зрака и воде, радиоактивно зрачење, исцрпљивање ненадокнадивих енергената, глобално загријавање, неадекватно одлагање отпада, изумирање биљних и животињских врста и проблем смањења озонског омотача. Један од начина рјешавања наведених проблема је едукација ученика оважности здравог живота у здравој животној средини и очувању природе и околиша за генерације које долазе.

Модел рада еколошке секције

Стадиј макроплана у обрнутом дизајну

1.1 Идентификација жељених резултата: оспособљеност ученика да увиди значај заштите животне средине, те развијање љубави према очувању животне средине и природе.

1.2 Примјери доказа да су исходи остварени:

- успјешно формирана еколошка секција,
- успјешно реализована изложба „Дан чистих планина“,
- успјешно реализована радионица на тему здраве хране,
- излагање радова поводом свјетског дана дјетета,
- реализована школска приредба,
- спроведене активности поводом међународног дана „Биолошке контроле“,
- успјешно обиљежени датуми:

Свјетског дана шуме (21.03.) садњом дрвећа у школском дворишту,

Свјетског дана заштите вода (22.03.) презентацијом о важности воде за живот,

Свјетског дана планете земље (22.04) постављајући нове канте за смеће у школском дворишту, садњом цвијећа, уређењем дворишта, постављајући пано о планети Земљи у школски ходник,

Свјетског дана без дуванског дима (31.05), дијељењем летака о штетности цигарета у циљу подизања јавне свијести о штетности по човјека.

- реализована акција чишћења околине.

1.3 Материјално-техничка основа: бојице, фломастери, панои, темпере, кистови, туш, перо, папири, оловке, колаж папир, маказе, свеске, итд.

Годишњи програм рада еколошке секције

СЕПТЕМБАР

- Формирање секције,
- Представљање програма рада,
- Припремње радова поводом 26.9 – Дан чистих планина,
- Изложба ученичких радова.

ОКТОБАР

- Прикупљање материјала (чланци, новине, књиге, слике, итд.),
- Читање и анализирање прикупљених чланака о здравој храни,
- Радионица на тему -16.октобар Дан здраве хране.

НОВЕМБАР

- Читање радова о дану дјетета,
- Анализа радова,
- Припрема нових радова,
- Обиљежавање свјетског дана дјетета (20.11) излагањем радова ученицима школе.

ДЕЦЕМБАР

- Израда радова, текстова и панорама за школску приредбу,
- Учешће на школској приредби.

ЈАНУАР

- Формирање еко патрола,
- Израда и дијелење летака у школском дворишту о заштити животне средине.

ФЕБРУАР

- Разговор о дјеловању и даљем дјеловању еко патрола,
- Израда панорама са животињама и биљкама наше околине,
- Изложба панорама са ученичким радовима,

- Активност поводом дана „Биолошке контроле“ 18.2.

МАРТ

- Припреме за обиљежавање Свјетског дана шуме,
- Обиљежавање Свјетског дана шуме (21.03.) садњом дрвећа и цвијећа у школском дворишту,
- Припреме за обиљежавање дана заштите вода,
- Обиљежавање Свјетског дана заштите вода презентацијом о важности воде за живот (22.03.).

АПРИЛ

- Израда паноа о планети,
- Припреме за обиљежавање дана планете земље,
- Обиљежавање Свјетског дана планете земље (22.04)

МАЈ

- Акција ученика и наставника чишћења околине,
- Прављење летака о штетности цигарета,
- Обиљежавање Свјетског дана без дуванског дима (31.05),
- Дијељење летака о штетности цигарета у циљу подизања јавне свијести о штетности по човјека.

ЈУН

- Разговор о постигнутим успјесима у протеклој години, започетим активностима и даљим плановима за наредну годину.

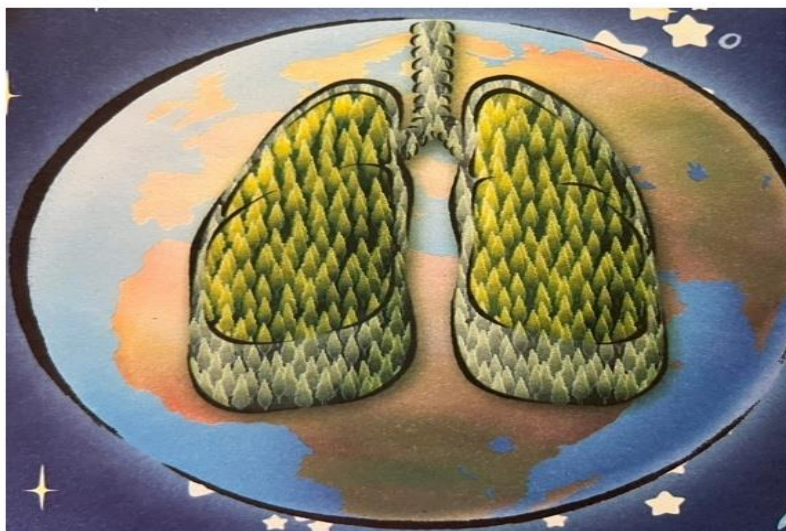
Школа се најлакше и најбоље повезује са својом околином у којој се налази и то тако што организује приредбе, изложбе, трибине и сл. Све садржаје је потребно унапријед добро испланирати, те у исте укључити ученике и родитеље. Развијање еколошке свијести и промовисање екологије могуће је спровести организовањем трибина, на које ће ученици позвати ученике цијеле школе, мјештане мјеста у којем се школа налази, наставнике,

телевизију и сл. Такође ученици могу организовати изложбе литерарних и ликовних радова, приредбе, како у школи тако и у Дому културе и сл. Овдје имамо правила тј. еколошке заповјести за лијепо понашање у природи у нашој животној средини. Заповјести можемо искористити приликом организовања радионица, трибина, изложби, приредби и сл.

Десет еколошких заповјести краљице природе

1. Ја сам твоја Краљица и немој имати других краљица осим мене!
2. Не прави себи идоле од популарних личности и скупочених ствари, ја сам твој идол и само мени се клањај!
3. Не изговарај узалуд име Краљице своје Природе, јер моје име је и твоје име и најлепша песма се зове Твој живот!
4. Пет дана посвети послу (или школи) и породици, шести дан поклони мени, Краљици својој Природи, а седми дан се одмарај под крошњама дрвећа које си ти засадио и једи плодове са воћки које си накалемио својим рукама!
5. Поштуј и чувај сваку воћку као свог оца и своју мајку, да ти буду слатки њихови плодови и да дуго и мирно поживиш на земљи!
6. Не одсеци никад здраво дрво, а поготову воћку, све док се само од себе не осуши!
7. Не бери туђе воће без питања, већ се труди да увек имаш своје и да га делиш са оним који нема!
8. Не пуши, не пиј алкохол, не узимај дрогу, не једи више ни мање него што ти треба и не врши нужду на местима која нису за то одређена!
9. Не пиши по фасадама, аутобусима и трамвајима, не бацај папир и разне отпатке по парку и кроз прозор аутомобила, не чини штете на уличним телефонима и другим јавним апаратима у граду и селу!
10. Не пропусти ни један дан да не помислиш на Мене, јер ја сам твоја прва Мајка и Мајка твог оца и твоје мајке и свега око вас, и кад сам ја здрава – и ви сте здрави; кад сам ја болесна – и ви болујете, а ако ја умрем – сви ћете поумирати и Земља ће се претворити у санту леда! (Ерић, 2009).

Слика 5. Плућа наше планете



Извор: (Литричин, 2004.)

Важно је да схватимо да чак и најмањи корак напред који појединац може учинити јесте корак више према обнови наше планете Земље. Сваки корак је важан!

Начини реализације еколошког васпитања

Најзначајније активности у школи јесу оне које се реализују у наставном процесу. Настава је и даље у великој мјери традиционална, оптерећена, разним ограничењима, почев од организације па до система оцјењивања, гдје је у већини случајева наставник и даље субјекат а ученик објект васпитно образовног процеса (Баковљев, 1972: 147). Највеће ограничење традиционалне наставе јесте у немогућности да адекватно и потпуно одговори на захтјеве данашњег друштва. „Настава је јединствен васпитно-образовни процес који се под руководством наставника одвија плански и систематски са једном релативно сталном групом ученика у циљу њиховог усвајања друштвено верификованих програмских садржаја и развијања свих њихових потенцијала до личних максимума." (Бранковић и Илић, 2011: 81). Међутим, постоје и различите ваннаставне активности које су изузетно важне и корисне за ученике. Садржаје из екологије ученици усвајају у настави, али и другим видовима васпитно-образовног рада у школи. За ученике од првог до петог разреда, садржаји из екологије најобимније су обрађени кроз предмете Моја околина, а касније Природа и друштво.

Постоје три начина на која ученици усвајају садржаје из екологије а то су:

- Чулима,
- Практичним радом и
- Ријечима.

Ученици ће своје окружење претежно упознавати чулима: вида, слуха, укуса, мириса и додира, извођењем практичних активностима у њој самој, али и ријечима гдје се првенствено мисли на поучавање одраслих и учитеља живом ријечју и текстовима. У овом дијелу рада, нешто више ћемо говорити о учењу у учионици и амбијенталној настави.

Рад у учионици

Ученици највише времена проводе усвајајући садржај у учионици. Да би смо што више употпунили наставу природе и друштва у функцији еколошког васпитања потребна су и наставна средства. „Важно је напоменути да су и некада просвјетни радници истицали велику вриједност аудио - визуелног наставног средства“ (Игњатовић, 1966: 71). Аудио - визуелна средства појавила су се прво у Француској и Њемачкој. Веома је битно да наставник поред вербалних користи и визуелне наставне методе. У прошлости основни извор знања био је учитељ и књига. Као прве иновације појавиле су се фотографије и филмови. „Слика је најчешћи дводимензионални наставни медиј у настави природе и друштва“ (De Zap, 2006: 242). Сliku сусрећемо у новинама, књигама и интернету. Када користимо слике морамо обратити пажњу на то да је она довољно изложена да би ученици могли уочити све битно на њој. Нпр. дјеци можемо приказати загађену и чисту слику природе те након посматрања заједно на часу коментарисати, водити дискусију и сл. Када обрађујемо садржаје из екологије, имамо разне могућности од приказивања разних слика до показивања филмова и разних видео клипова о екологији. Видео клипови дјеци пружају додатна знања, лакше усвајају садржаје, што доводи до квалитетнијег учења. Кориштењем филма у настави, ријечи постају јасније док слике привлаче дјечију пажњу.

Слика 6. Еко радионица у настави



Извор: <https://www.mojnovisad.com/vesti/besplatne-ekoloske-radionice-za-decu>

Садржај треба да буде прилагођен узрасту ученика, те да буде релевантан за градиво које се обрађује. „Дјечији мозак се не развија гомилањем знања па треба водити рачуна о психичком узрасту дјетета“ (Игњатовић, 1966: 71). Наставници треба да искористе све могућности модерне технологије како би унаприједили и олакшали дјеци усвајање знања.

Амбијентална настава

У наставку овог рада нешто више ћемо рећи о амбијенталној настави природе и друштва, њеним облицима и значају за развој еколошке свијести ученика. Знање је темељ еколошке свијести појединца. „Знање представља систем логички повезаних чињеница и генерализација о природи, друштву и човјеку, које је појединац усвојио и задржао трајно у својој свијести“ (Туфекчић. 2015: 68). Говорићемо о посјети, излету, школи у природи и екскурзији.

- Посјета - је настава у непосредној околини школе, гдје једну наставну јединицу обрађујемо из више пута, један или два наставна часа. Оно што је карактеристично за посјету јесте да се она реализује у околини школе, јер би свако веће удаљавање у друга мјеста одузимало више од два наставна часа. За учениково учење и усвајање знања, посјета има вишеструк значај. Уколико ученике одведемо на неко мјесто, које је у вези са лекцијом коју обрађујемо, прије него што смо ту наставну јединицу

обрадили у учионици, та посјета ће помоћи да ученици имају квалитетније учење и веће разумијевање садржаја који су претходно видјели уживо.

Слика 7. Посјета расаднику цвијећа



Извор: <https://karlovacki.hr/>

Уколико посјету организујемо у тренутку усвајања неке теме, тада ће ученици повезати теорију са оним што ће непосредно видјети и доживјети, а можда и практичним радом искусити, те ће таква знања бити дубља и трајнија.

- Излет - је "организовани полудневни, једнодневни или вишедневни одлазак ученика са наставницима у ближу или даљу околину школе с циљем реализације наставних садржаја" (Јењић и Драгић, 2017: 87). Поред реализације неког наставног садржаја, на излету се са ученицима могу реализовати и различите игре у природи. Поред стицања знања, излетом се ученицима омогућује и физичка активност, али се и еколошки васпитају у складу са оним што их окружује.

Слика 8. Излет



Извор: <https://slobodnadalmacija.hr/>

Излет ученика можемо организовати у оквиру наставне теме Екологија, у петом разреду, гдје ћемо на Дан планете Земље - 22. априла, ученике одвести у природу, те заједно покупити смеће, засадити неко дрво или посадити цвијеће, играти се и уживати у природи.

- Школа у природи - један од најбољих облика ванучионичке наставе заузима школа у природи. Школа у природи, њена припрема и реализација за разлику од осталих облика ванучионичке наставе, доста је сложенија.

Припрема школе у природи пролази неколико етапа:

- Планирање на почетку школске године,
- Одређивање локације гдје ће се реализовати,
- Планирање временског трајања школе у природи,
- Одлазак наставника на предвиђену локацију како би се упознао са условима за боравак и садржајима који могу бити реализовани,
- Упознавање ученика и родитеља са условима рада на планираној локацији,
- Прављење плана и програма рада за боравак у школи у природи и
- Одређивање средстава која ће се обавезно носити, а која су неопходна за реализацију програмом предвиђених садржаја (Илић, 2017).

Значај школе у природи огледа се у томе што је физичка активност дјеце повећана, више крећу и дуже бораве на свјежем ваздуху.

Слика 9. Школа у природи



Извор: <https://bljesak.info/zdravlje/lifestyle/>

Ученици боравећи у природи, усвајају знања о појавама у природи, уче о међусобној повезаности биљног и животињског свијета, и богате своје искуство о живој и неживој природи и како се свакодневно требамо односити према њој.

- Наставне екскурзије - лат. еџџурсио (излет, кратак пут, путовање). Овај ваннаставни облик васпитно-образовног рада остварује се ван школе, а његов циљ је да се ученици непосредно упознају са наставним садржајем који ће тек обрађивати или су већ обрадили. Ученици проучавају садржаје на примарним изворима и упознају их у изворној стварности, што није могуће остварити у учионици. Предност екскурзије огледа се у томе што се садржаји обрађују у природним условима, настава се повезује са стварношћу, уносе се промјене у односу на класично извођење наставе, ученици се интересују за проучавање живе природе, али и интензивирају своје интелектуалне и емоционалне доживљаје (ибидем). На екскурзијама ученици посматрају и проучавају окружење у којем се налазе.

Слика 10. Екскурзија



Извор: <https://www.vuk-crvenka.com/>

Како би екскурзија на коју ученици отпутују имала еколошки значај, важно је да учитељи стално наглашавају љепоту природе и дужност људи да је унапређују и чувају. Управо нашим позитивним примјером, требамо показати ученицима како да се понашају у природи, како би се развио правилан однос ученика према околини и њеној заштити.

МЕТОДОЛОШКИ КОНЦЕПТ ИСТРАЖИВАЊА

Проблем и предмет истраживања

У већини наставних предмета који се реализују у млађим разредима основне школе могу се пронаћи различити садржаји који су усмјерени на еколошко васпитање ученика. Ово је разумљиво када се има у виду стварна потреба развоја еколошке свијести у савременим условима живота. Ипак, анализирајући наставни план и програм за основну школу стекао се утисак да се највећи број еколошких садржаја реализује у настави природе и друштва, или моје околине до трећег разреда основне школе. Међутим, треба имати у виду и то да на васпитање па и ставове ученика поред школе утичу и други фактори. Како се у нашем истраживању пажња посвећује еколошком васпитању ученика, одредили смо проблем истраживања као познавање еколошких садржаја ученика млађих разреда основне школе. А као што смо нагласили, школа није једино мјесто у којој ученици упознају еколошке садржаје, па из тог разлога постоји потреба да се сагледа и улога социјалног окружења на познавање ових садржаја. Због наведеног јасније је дефинисан предмет истраживања: повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Циљ и задаци истраживања

Припремајући истраживање поставили смо и циљ да се испита и истражи постојање повезаности између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

У складу са дефинисаним циљем одредили смо више истраживачких задатака:

1. Истражити да ли постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења.
2. Испитати да ли постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима.

3. Сагледати да ли постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.
4. Истражити постојање везе између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе.

Хипотезе истраживања

Основна хипотеза истраживања гласи:

Претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

У складу са основном хипотезом дефинисали смо и помоћне хипотезе истраживања:

Прва посебна хипотеза – претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења.

Друга посебна хипотеза – очекујемо да постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима.

Трећа посебна хиптеза – вјерујемо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Четврта посебна хипотеза – постоји статистички значајна веза између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе.

Технике истраживања

Анкетирање је техника тј. поступак гдје се испитаницима у писаној форми дају питања на која они требају да одговоре у писаној форми. Анкетирањем се долази до нових сазнања, чињеница које се односе на предмет истраживања. Помоћу упитника могу се утврђивати мишљења, судови, ставови испитаника о некој појави, догађају, процесу, стању или интересовања, преференције испитаника. Предности анкетирања у односу на

остале технике јесу лако организовање, једноставно састављање упитника, погодност за масовна испитивања, лака и једноставна обрада добијених информација и на крају јесте могућност комбиновања са други истраживачким техникама и инструментима. Као недостатак наводи се субјективизам испитаника приликом анкетирања. Како би се смањио утицај овог недостатка спроводе се анонимни упитници јер вјерује се да анонимност повећа искреност. Упитник садржи више питања која су различитог карактера. Први дио односи се на питања општег карактера (школа, разред, школски успјех...). Други дио се односи на предмет истраживања, те тај дио може бити рашчлањен на више цјелина. Питања у упитнику могу бити отвореног и затвореног типа. Питања отвореног типа су питања са једном или више могућности избора одговора као тачних. У отвореним питањима испитаницима се даје слобода одговора. Питања затвореног типа могу бити алтернативног и вишеструког избора. Могућа је и комбинација предходно наведених питања. Која врста питања ће се наћи у упитнику зависи од предмета истраживања као и од чињеница до којих се жели доћи. Упитник треба да буде прегледан, јасан, како би се олакшало испитанику давање одговора те како би га мотивисало да да своје искрено мишљење а на тај начин ће се олакшати обрада података. Идеално вријеме трајања анкетирања је око 20 минута.

Методе истраживања

Како бисмо истражили постојање повезаности познавања еколошких садржаја са социјалним окружењем ученика разредне наставе неопходно је било користити следеће методе истраживања, а) метода теоријске анализе и синтезе и б) дескриптивна метода.

Метода теоријске анализе и синтезе

Метода теоријске анализе је основна метода фундаменталних, теоријских и метатеоријских педагошких проучавања (Банђур и Поткоњак, 1999). Анализа представља тражење везе, узрока и последице те извођење закључка помоћу растављања цјелине на саставне елементе. Анализа је поступак рашчлањивања сложених предмета, појава или идеја на њихове саставне елементе. Синтеза је обрнут поступак од анализе. То је поступак

обједињавања. Синтеза садржи поступке у којима се од једноставног, појединачног долази до сложенијег тј. цјелине.

Дескриптивна метода

Ова метода позната је и под називом "неекспериментална" метода или као још "некаузална" итд. Дескриптивна метода врши преглед стања а називају је и „сервеј“ метода (на енглеском *survey* значи преглед). У оквиру дескриптивне методе постоје различите варијанте као што су: аналитичка, компаративна и класификациона. Она се ослања на емпиријске (искуствене) чињенице које су дате (које постоје) и које се узимају у обзир при истраживању а намјењена је истраживању васпитне праксе (Банђур и Поткоњак, 1999). Дескрипција као истраживачка метода израсла је из позитивних настојања да се васпитна емпирија (пракса васпитавања) узме као полазиште и основа педагошког истраживања.

Инструменти истраживања

У неексперименталном истраживању, у којем смо као основну технику користили анкетирање, одлучили смо се да инструмент истраживања буде анкетни упитник за ученике петог разреда основне школе. Први дио инструмента састављен је од тринаест питања, којим смо жељели о да сазнамо у којој средини ученици живе и похађају наставу, породичне услове живота, ангажовање ученика у ваннаставним активностима, и друга питања која се односе на социјално окружење ученика. Ученици су одговарали заокруживањем понуђеног одговора или дописивањем на линији која је остављена као могућност. Други дио упитника се односио на познавање еколошких садржаја који се обрађују у млађим разредима основне школе. Трећи дио се односио на дванаест различитих ситуација у којима се ученици могли наћи у школским и ваншколским активностима (ситуациони тест). Поред сваке описане ситуације понуђена су три одговора, а испитаници су требали да обиљеже један који објашњава како би се они понашали у конкретној ситуацији. За сваки дио упитника су се, по потреби, у статистичкој обради података израчунавали скорови, помоћу којих смо потврдили или доказали постављене хипотезе истраживања.

Варијабле истраживања

Варијабле истраживања биле су подијелене на независне и зависне. Независне варијабле истраживања чиниле су социјално окружење ученика, пол, породична обиљежја испитаника и учешће у секцијама. У зависне варијабле убрајали смо и пол ученика, активност у школским секцијама и активности у слободном времену. Зависну варијаблу истраживања чинило је познавање еколошких садржаја ученика млађих разреда основне школе.

Популација и узорак истраживања

Истраживање о повезаности социјалног окружења и еколошке свијести ученика млађих разреда основне школе проведено је међу ученицима петог разреда основне школе на подручју града Лакташи. У овој локалној заједници егзистира 4 основне школе, од који је једна у самом граду, двије су приградске и једна припада сеоском подручју. У саставу ових школа налази се и пет подручних одјељења, с тим да су и подручне школе деветоразредне. У овим школама школске 2021/22. године наставу је похађао 3 062 ученик. У петом разреду тренутно је 336 ученика, и они су представљали популацију нашег истраживања. Узорак истраживања представљали су ученици петих разреда основних школа „Младен Стојановић“ и „Георгиос А. Папандреу“, укупно 155 ученика. На основу приказаних података, истраживањем смо обухватили 46,10% ученика па може се рећи да је узорак истраживања био репрезентативан.

Организација и ток истраживања

Иистраживање је реализовано у школској 2022/23. години. Истраживање је реализовано на начин да је истраживач био присутан на часу док су ученици рјешавали припремљене тестове, с циљем да ученицима дају и усмена објашњења у вези самог истраживања. Истраживање је било неопходно реализовати пред крај школске године, јер су ученици у настави обрадили садржаје који се односе на екологију.

Статистичка обрада података

Након прикупљених података у истраживању, приступили смо статистичкој обради података. Од статистичких мјера које смо користили наводимо мјере дескриптивне статистике (проценат, мод, медиан, аритметичка средина, фреквенције), χ^2 -тест, Пирсонов коефицијент корелације и друге неопходне мјере које су омогућиле да се потврде или одбаце наведене основне и посебне хипотезе.

ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

У обради добијених резултата истраживања усмјерили смо се на провјеру постављених хипотеза. С тим у вези прво смо тумачили посебне хипотезе редослиједом како су и наведене у методолошком оквиру истраживања. Свако од наведених тумачења представљено је у посебном поднаслову. На крају су приказани резултати који се односе на основну хипотезу истраживања.

Повезаност активности у еколошким секцијама и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе

У настојању да сазнамо да ли се могу довести у везу активност ученика млађих разреда основне школе у еколошким секцијама са њиховим социјалним окружењем дефинисана је прва посебна хипотеза истраживања. Она гласи – претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења. Након статистичке обраде података добили смо резултате који су приказани у следећим табелама. Прва варијабла у овом дијелу истраживања била је величина мјеста у којем ученици станују, а затим варијабле које се односе на чланство у секцијама. Аритметичке средине одговора приказане су у Табели 1.

Табела 1 *Повезаност величине мјеста са чланством у секцијама*

	Mean	Std. Deviation	N
Величина мјеста	1.41	.494	145
Да ли си члан неке од секција	1.70	.458	145
Да ли си члан еколошке секције	1.90	.296	145

Подаци који се могу прочитати у Табели 1 показују да је у нашем истраживању више испитаних ученика из градске средине. Аритметичка средина одговора је $M=1,41$. Испитаници чији су одговори опција 1) су из града, а опција 2) јесте село. Значи да је ипак нешто већи број из градске популације, а то ће се видјети и у даљњој интерпретацији резултата. Интересантно је да у школама има више ученика који нису чланови неке од школских секција. На питање да ли су чланови неке секције, имали су могућност да се изјасне 1) да или 2) не. Како у претходној табели видимо, више ученика се изјаснило да нису чланови секција, а то показује вриједност аритметичке средине $M=1,70$. Када се

погледа аритметичка средина одговора за чланство у еколошкој секцији ($M=1,90$) запажа се да је врло мали број ученика који су ангажовани у овој секцији. И овдје су се ученици изјашњавали са 1) да и 2) не. Када се ово сагледа, а уз то има у виду и значај еколошких секција у савременим условима живота, оваквим резултатом и учешћем у секцијама не можемо бити задовољни. Потпуније податке у смислу потврђивања или одбацивања прве посебне хипотезе приказани су у Табели 2. У ствари, тражили смо корелације између величине мјеста и чланства у секцијама. Примијенили смо Пирсонов коефицијент корелације.

Табела 2 *Корелације између величине мјеста становања са чланством у секцијама*

	Мјесто становања	Да ли си члан неке од секција	Да ли си члан еколошке секције
Мјесто становања	Pearson Correlation	1	
	Sig. (2-tailed)		
	N	145	
Да ли си члан неке од секција	Pearson Correlation	.116	1
	Sig. (2-tailed)	.164	
	N	145	145
Да ли си члан еколошке секције	Pearson Correlation	.275**	.503**
	Sig. (2-tailed)	.001	.000
	N	145	145

Укрштањем одређених варијабли нашег истраживања констатовали смо да постоји корелација између чланства у секцији и величине мјеста у којем ученици похађају наставу. Корелација износи $r=0,275$ статистички значајна на нивоу $\text{sig.}=0,001$. Добијени резултат говори да су ученици мањих средина више ангажовани у секцијама. Разлог томе је у чињеници да дјеца у граду имају већи избор садржаја везаних за ваннаставне активности, па су мање ангажовани у секцијама. Дјеца која живе у граду имају већи број доступних садржаја као што су позориште, клубови, библиотека, већи број културних и спортских дешавања. Ученици који живе у селу имају мањи број интересантних културних или јавних активности за разлику од ученика који живе у граду, те на основу тога можемо закључити (и из претходно наведених чињеница) да се ученици опредјељују за секције јер у њима проналазе себе, активно проводе своје вријеме, развијају своја интересовања. У претходној табели се читава и да је у високој корелацији учешће у

еколошкој секцији и у некој другој секцији која постоји у школи. Вриједност корелације износи $r=0,503$ на нивоу статистичке значајности $\text{sig.}=0,000$ што значи да ученици који су у еколошкој секцији су чланови и других секција. Ово нас наводи на закључак да ученици који бирају рад у секцијама обично су више активни у различитим областима, а не само једној. Такође, сматрамо да је учешће у еколошкој секцији повезано и са другим активностима у школи, а то ћемо третирати у каснијој интерпретацији.

У Табели 3 приказано је мјесто становања ученика, тачније градска или сеоска средина. Ове податке смо касније повезивали са чланством ученика у свим секцијама, а затим и са чланством у еколошкој секцији.

Табела 3 *Школа и величина мјеста у којем ученици станују*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	град	85	58.6	58.6	58.6
	село	60	41.4	41.4	100.0
	Total	145	100.0	100.0	

Ученици који су учествовали у истраживању долазе из двије средине тј. села и града. Укупан број ученика који су учествовали је 145, од чега је 85 или 58,6% из града док 60 или 41,4% ученика долази из села. У Табели 4 представљени су резултати који говоре о томе колико су ученици који су учествовали у истраживању ангажовани у секцијама.

Табела 4 *Подаци о ангажовању ученика у секцијама*

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Да	43	29.7	29.7	29.7
	Не	102	70.3	70.3	100.0
	Total	145	100.0	100.0	

Из претходно приложене табеле видимо да од укупног броја ученика који су учествовали у истраживању, њих 43 или 29,7% су чланови неке од секција, на супрот томе 102 ученика или 70,03% су се изјаснили да нису чланови секција. Са оваквим резултатом не можемо бити задовољни када се анализирају ваннаставне активности ученика и њихово

ангажовање у секцијама. Посебно је лошији резултат који се односи на учешће ученика у еколошким секцијама. Овај податак приказан је у Табели 5.

Табела 5 Ангажовање ученика у еколошкој секцији				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Да	14	9.7	9.7
	Не	131	90.3	100.0
	Total	145	100.0	

У Табели 5 видимо да од укупног броја испитаника 145, њих 131 или 90,3% није члан еколошке секције, насупрот 14 ученика или 9,7% који јесу чланови еколошке секције. Са овако малим број ученика који су ангажовани у еколошким секцијама не можемо бити задовољни, а посебно би требало истражити зашто је тако и да ли су ученици мотивисани за учешће у овим секцијама.

На основу резултата добијених истраживањем можемо констатовати да смо дјелимично потврдили нашу прву посебну хипотезу истраживања, односно, констатовали смо да постоји само дјелимично статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења.

Корелација учешћа ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима

Познато је да ученици учествују у различитим ваннаставним и ваншколским активностима. Многи од њих баве се спортом, учествују у раду спортских секција, спортских клубова (у мјесту становања или околини), рекреативно тренирају. Како је то рекреативно бављење спортом често у природном амбијенту, корисно је сагледати повезаност између ангажовања у еколошким секцијама и рада у спортским клубовима. У складу са тим постављена је друга посебна хипотеза истраживања: испитати да ли постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима. Да бисмо то провјерили утврђено је колико ученика су чланови

еколошке секције, да ли тренирају неки спорт у клубовима, или се само рекреативно баве спортом. Ове активности ученика приказане су следећим табелама.

У Табели 6 уочава се да је мали број ученика који су чланови еколошких секција. Од укупно 145 ученика који су учествовали у истраживању мање од десет процената ученика раде у еколошким секцијама. Дакле, 14 ученика или 9,7% су чланови еколошке секције. Знатно већи број, 131 ученик или 90,3% нису чланови ових секција.

Табела 6 *Активност ученика у еколошким секцијама*

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
да	14	9.7	9.7	9.7
Valid не	131	90.3	90.3	100.0
Total	145	100.0	100.0	

Овакав податак се може сматрати лошијим резултатом, знајући који је значај еколошких секција и познавање еколошких садржаја у данашњем времену. Међутим, ако се зна да ученици имају много обавеза у настави, израда домаћих задаћа и учење код куће, као и постојање бројних других секција, онда овакав податак можемо и разумјети. Други разлог лежи у чињеници да је рад у секцијама добровољан за ученике, а могуће је да у неким школама и не постоји еколошка секција.

Насупрот мањој бројности ученика у еколошким секцијама, учешће и активност у спортским клубовима и рекреативно бављење спортом показује сасвим друге резултате. Ови подаци приказани су у Табели 7.

Табела 7 *Спортске активности ученика у слободном времену*

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Тренирам у клубу	94	64.8	64.8	64.8
Valid Не тренирам	21	14.5	14.5	79.3
Само рекреативно	30	20.7	20.7	100.0
Total	145	100.0	100.0	

Подаци говоре да се велики број ученика бави спортом, редовно или рекреативно. Од укупног броја испитаних ученика њих 94 или 64,8% тренира у клубу, 30 ученика или 20,7% се бави спортом само рекреативно, а 21 или 14,5% ученика се изјаснило да се не бави спортом. Добијеним подацима морамо бити задовољни знајући да вријеме дигитализације све више удаљава младе од игре, спорта, спортских активности, па и дружења. Ученици су све више заокупљени коришћењем екрана мобилних телефона, таблета, телевизије, компјутера.

Због наведеног спорт и боравак у природи треба више потенцирати. Управо то је разлог зашто смо тражили корелације између чланства у еколошким секцијама и бављења спортом у слободно вријеме ученика. Израчунат је Пирсонов коефицијент корелације између ове двије варијабле, а резултат приказан у Табели 8.

Табела 8 *Корелације чланства у еколошким секцијама и бављење спортом у слободно вријеме*

		Да ли си члан еколошке секције	У слободно вријеме се бавиш спортом
Да ли си члан еколошке секције	Pearson	1	
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)		
	N	145	
У слободно вријеме се бавиш спортом	Pearson	.110	1
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)	.189	
	N	145	145

Не постоји статистички значајна корелација између чланства у еколошкој секцији и бављења спортом у слободно вријеме ученика. Разлог томе у овом истраживању је вјероватно у малом броју ученика који су укључени у еколошке секције. Међутим, иако нема статистичке значајности у Табели 8 примјећујемо одређену тенденцију према којој се може тражити веза између ових варијабли. Ако бисмо повећали узорак истраживања и обухватили већи број ученика који учествују у раду еколога, вјероватно бисмо пронашли повезаност између еколошких и спортских активности ученика. Ту повезаност можемо образложити тиме што бављење спортом се углавном одвија на отвореном, у природи, те на основу тога можемо рећи да ученици осјећају потребу за еколошком освјешћеношћу.

Спортисти воде здрав живот, здраво се хране, бораве у природи а услов за то јесте чиста и здрава околина. Поред свега наведенога, можемо закључити да друга посебна хипотеза нашег истраживања није потврђена.

Иако у хипотези није претпостављено, истраживањем смо анализирали и корелације између ових варијабли и понашања ученика у ситуацијама заштите животне средине. У Табели 9 се читавају ове корелације.

Табела 9 *Корелације чланства у еколошким секцијама и бављење спортом са ситуацијама заштите животне средине*

		Члан еколошке секције	Бављење спортом у слободно вријеме	Заштита животне средине
Члан еколошке секције	Pearson	1		
	Correlation			
	Sig. (2-tailed)			
	N	145		
Бављење спортом у слободно вријеме	Pearson	-,110	1	
	Correlation			
	Sig. (2-tailed)	,189		
	N	145	145	
Заштита животне средине	Pearson	-,215**	,223**	1
	Correlation			
	Sig. (2-tailed)	,010	,007	
	N	144	144	144

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Између чланства у еколошким секцијама и познавања заштите животне средине постоји корелација која има вриједност $r=-0,215$ на нивоу статистичке значајности $\text{sig.}=0,010$ што показује да ученици који су чланови еколошке секције имају прихватљивије понашање у различитим ситуацијама. Истовремено, када се укрсте варијабле бављење спортом у слободно вријеме и познавање заштите животне средине добија се Пирсонов коефицијент корелације $r=0,223$ на нивоу статистичке значајности $\text{sig.}=0,007$. Дакле, ученици који се у слободно вријеме баве спортом више пажње обрађају на заштиту животне средине. Овај резултат нам сугерише да је неопходно да млади, нарочито ученици млађег основношколског узраста, требају бити више ангажовани у еколошким секцијама и спортским активностима.

Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика

Еколошки садржаји обрађују се у млађим разредима основне школе, посебно у настави Моје околине у другом и трећем, али и у четвртном и петом разреду из наставе Природе и друштва. Подразумијева се да се у основној школи еколошки садржаји обрађују и у другим предметима и у предметној настави. Стога је интересно видјети колико ученици петих разреда познају ове садржаје, и да ли се то може довести у везу са окружењем у којем живе. Ово смо настојали провјерити па смо поставили и једну од посебних хипотеза истраживања. Трећа посебна хипотеза истраживања одређена је на следећи начин: вјерујемо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. Један дио истраживања садржавао је тест познавања еколошких садржаја, резултати су приказани у наредне двије табеле.

Табела 10 *Статистички показатељи познавања еколошких садржаја*

	N	Min.	Max.	Sum	Mean	Std. Deviation	Skewness	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error
Познавање еколошких садржаја	145	10	18	1890	13.03	1.436	.738	.201
Valid N (listwise)	145							

Тест познавања еколошких садржаја састојао се од 10 питања. Примјери питања су: Шта је екологија?; Који датум се обиљежава као Дан планете Земље?; Који су начини очувања шума?; Која је улога еколошких покрета?, итд. У Табели 10 примјећујемо да ни један ученик није остварио максималан број бодова, и да је највише 18 освојених бодова. Минималан број освојених бодова је 10. Вриједност скјуниса $Sk.=0,738$ показује релативно уједначене одговоре, односно да нема екстремних одступања у резултатима оствареним на наведеном тесту.

Претходно приказани резултати су занимљиви и нећемо улазити у анализу да ли познавање еколошких садржаја може бити боље. Али, зато нас занима да ли постоје

корелације између познавања ових наставних садржаја и социјалног окружења ученика. При томе смо анализирали мјесто њиховог становања (село или град), чланство у еколошкој секцији и бављење спортом. Рачунали смо Пирсоновим коефицијентом корелације, а добијени резултати приказани су у Табели 11.

Табела 11 *Корелације познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика*

		Мјесто (1 град, 2 село)	Члан еколошке секције	Бављење спортом	Познавање еколошки х садржаја	Заштита животне средине
Мјесто (1 град, 2 село)	Pearson	1				
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)					
	N	145				
Члан еколошке секције	Pearson	-.275**	1			
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	.001				
	N	145	145			
Бављење спортом	Pearson	.572**	-.315**	1		
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	.000	.006			
	N	71	76	76		
Познавање еколошких садржаја	Pearson	.019	-.089	-.041	1	
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	.821	.284	.723		
	N	145	145	76	145	
Заштита животне средине	Pearson	-,091	-,215**	,218	,252**	1
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	,279	,010	,060	,002	
	N	144	144	75	144	144

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Укрштањем варијабли мјесто становања (град, село) са чланством у еколошким секцима добијена је корелација која износи $r = -0,275$ што је статистички значајно на нивоу $\text{sig.} = 0,001$. Тако добијена вриједност указује да се у еколошким секцијама више ангажују ученици градских средина. Сасвим супротно од овог резултата јесте корелација између бављења спортом и средине у којој ученици живе. Тачније, корелација има вриједност

$r=0,572$ статистички значајну на нивоу $\text{sig.}=0,000$. Овај резултат говори да се ученици који живе у мањим (сеоским) срединама више баве спортом. Могући разлог томе јесте и у чињеници да у селу има мање садржаја који привлаче дјецу и младе, па је једна од активности која постоји у мањим срединама укључивање у неке од спортских клубова. У истраживању нисмо анализирали који је спорт присутан и колико су клубови значајни за ширу друштвену заједницу. Посебно је интересантан податак који говори о повезаности између чланства у еколошким секцијама и бављење спортом ученика. Овдје је корелација $r=-0,315$ статистички значајна на нивоу $\text{sig.}=0,006$. Очигледно је да ученике који се баве спортским активностима не привлачи рад у еколошким секцијама. Друго објашњење може бити у чињеници да ученици који су активни у спорту довољно времена проводе у природном амбијенту па им рад еколошких секција није занимљив.

Иако смо нешто раније анализирали резултате остварене на тесту познавања еколошких садржаја треба истаћи да се остварени резултат не може довести у везу са величином мјеста у којем ученици живе, учешћем у еколошким секцијама или бављењем спортом. Тачније, између ових варијабли није пронађена статистички значајна корелација ни на једном нивоу. Овај резултат можемо посматрати из два супротна правца. Први, добро је да ученици мањих и већих средина имају релативно уједначена знања о екологији. То значи да нема значајне разлике у обради наставних садржаја у школама које се налазе у различитим срединама. Други угао посматрања јесте тај што ученици који похађају еколошке секције не остварују боље резултате у познавању екологије. Ипак, ми смо овдје анализирали знања, а не и примјену стечених знања у свакодневним животним ситуацијама. Наша је претпоставка да у еколошким секцијама ученици не уче садржаје за репродуктивно понављање и декларативна знања, већ се баве активностима у којима је присутна васпитна компонента рада (радно, морално, интелектуално, естетско).

Познавање заштите животне средине не доводи се у статистичку значајну корелацију са средином у којој ученици живе. Али зато постоји корелација заштите животне средине и чланства у еколошким секцијама, она има вриједност $r=-0,215$ на нивоу статистичке значајности $\text{sig.}=0,010$. Ученици који су чланови еколошких секција боље разумију потребу и могућност заштите животне средине. Поред тога, читава се корелација између заштите животне средине и познавања еколошких садржаја. Пирсонов коефицијент корелације износи $r=0,252$ статистички значајно $\text{sig.}=0,002$. То говори да

ученици радећи у еколошким секцијама стичу примјенљивија знања у свакодневном животу, те боље познају које је правилно понашање у различитим ситуацијама приказаним у ситуационом тесту.

Показатељи које смо овдје интерпретирали говоре да смо дјелимично потврдили трећу посебну хипотезу истраживања. Према томе, постоји одређена статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Познавање еколошких садржаја и породична обиљежја ученика

Како под синтагмом социјално окружење свакако убрајамо и породична обиљежја, сматрали смо интересантним истражити да ли породична обиљежја утичу на познавање еколошких садржаја. Из тог разлога постављена је четврта посебна хипотеза истраживања: Постоји статистички значајна веза између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе. Као варијабле породичних обиљежја издвојене су бројност породице (у породици живиш са), колико испитаници имају браће и сестара, да ли живе у кући или стану, коју ниво школе похађају браћа и сестре (предшколска установа, основна школа, средња школа). Аритметичке средине одговора приказане су у Табели 12.

Када се посматра прва варијабла (у породици живиш са...) ученици су одговарали на следећи начин: 1) са оба родитеља, 2) са мајком, 3) са оцем и 4) ништа од понуђеног. Како је аритметичка средина $M=1,13$ запажамо да највише ученика живи у породици са оба родитеља, у анализи података налазимо да је таквих 133 ученика. Врло мали број је оних ученика који живе у непотпуним породицама. Подаци који говоре о томе колико имају браће или сестара показују аритметичку средину одговора $M=2,48$, а ако се погледају подаци у прилогу овог рада запажа се да највећи број ученика има једног брата или једну сестру. То показује да је највећи број ученика који живе у породицама са двоје дјеце. Међутим, има и оних који живе са више браће и сестара, али и оних који немају браће или сестара.

Табела 12 *Аритметичке средине одговора о породичним обиљежјима*

	Mean	Std. Deviation	N
У породици живиш са ...	1,13	,475	145
Колико имаш браће и сестара?	2,48	1,976	145
Живиш у (кућа/стан)	1,06	,242	145
Радни однос родитеља	2,64	,779	145
Браћа и сестре похађају (ОШ/СШ...)	3,05	1,271	145
Скор познавања еколошких садржаја	13,03	1,436	145

Једно од породичних обиљежја јесте и то да ли породица живи у властитом стану или кући, или су подстанари у изнајмљеној кући. Овдје је аритметичка средина одговора $M=1,06$ што уствари значи да највећи број ученика живи у властитој кући/стану. У погледу радног односа родитеља аритметичка средина одговора $M=2,64$ показује да је највише ученика чија су оба родитеља запослена ($F=111$). Нико од ученика се није изјаснио да ни један родитељ не ради. Варијабла похађање образовних установа браће или сестара има вриједност аритметичке средине $M=3,05$ и када се чита табела фреквенција (у прилогу) показује се да међу испитаницима има највише ученика који имају браћу или сестре у основној школи. Истина, има и много другачијих резултата.

Овако добијене показатеље о породичним обиљежјима испитаника су у обради података повезиване са скором познавања еколошких садржаја. Тражена је корелација међу варијаблама. Резултати су приказани у Табели 13. Интересантно да ни на једном статистички значајном нивоу не постоје корелације између ових варијабли и познавања еколошких садржаја.

Дакле, четврту посебну хипотезу истраживања нисмо потврдили. Тачније речено, не постоји статистички значајна веза између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе. Очигледна потврда овој тврдњи је видљива и у сљедећој табели.

Табела 13 Корелације породичних обиљежја и познавања еколошких садржаја

		У	Колико	Живиш	Радни	Браћа и	Скор
		породиц	имаш	у	однос	сестре	познавањ
		иживиш	браће и	(кућа/ст	родите	похађају	а
		са...	сестара?	ан)	ља	(ОШ,СШ...)	еколошк
							их
							садржаја
У породици живиш са...	Pearson	1					
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)						
	N	145					
Колико имаш браће и сестара?	Pearson	,029	1				
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,727					
	N	145	145				
Живиш у (кућа/стан)	Pearson	,110	-,019	1			
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,188	,824				
	N	145	145	145			
Радни однос родитеља	Pearson	-,003	-,042	-,028	1		
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,967	,618	,734			
	N	145	145	145	145		
Браћа и сестре похађају (ОШ,СШ..)	Pearson	-,091	-,078	-,123	,081	1	
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,276	,349	,142	,334		
	N	145	145	145	145	145	
Скор познавања еколошки х садржаја	Pearson	,085	-,035	,074	-,082	,041	1
	Correlation						
	Sig. (2-tailed)	,310	,674	,378	,327	,625	
	N	145	145	145	145	145	145

Овој анализи ћемо додати и још једно тумачење. Наиме, просјечно освојен број бодова на тесту познавања еколошких садржаја износи 13,03. Уколико бисмо примијенили формулу $ОБх5/Мах$ (освојени бодови пута 5 подијељено на 20) добили бисмо $13,03 \times 5 / 20 = 3,25$. То значи да је просјечна оцјена познавања еколошких садржаја 3,25 и да се креће између добар (3) и врлодобар (4). На такав резултат породична обиљежја немају статистичку значајност, из чега слиједи да на познавање еколошких садржаја првенствено утиче ниво остварених знања у школи.

Анализа добијених података навела нас је да опишемо и упоредимо неколико статистичких података за познавање заштите животне средине (са ситуационог теста) и познавања еколошких садржаја (тест знања). Компаративни подаци налазе се у Табели 14.

Табела 14 *Дескриптивна статистика познавања заштите животне средине и познавања еколошких садржаја*

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Std. Deviation	Skewness	Std. Error
	Statisti	Statistic	Statistic	Statisti	Statisti	Statistic	Statisti	
	c			c	c		c	
Познавање заштите животне средине	144	12	29	2167	15,05	3,568	1,662	,202
Познавање еколошких садржаја	145	10	18	1890	13,03	1,436	,738	,201
Valid N (listwise)	144							

Како није могуће на исти начин вредновати тест знања и резултат са ситуационог теста, сматрали смо корисним указати на вриједност скјуниса. Код познавања еколошких садржаја ова вриједност износи $Sk.=0,738$ и представља, не идеално али релативно уједначене одговоре и знања ученика. Међутим, код познавања заштите животне средине $Sk.=1,662$ и представља значајна одступања у одговорима и ставовима ученика по питању познавања заштите животне средине. Ово значи да се ученици у наставном процесу више припремају за декларативна знања него на примјену тих знања у различитим (животним) ситауцијама. Вјероватно би требало, бар када је у питању учење и обрада садржаја из екологије, реализовати више часова амбијенталне наставе, обилазака природе у околини школе, посјете парковима и сл.

Анализирајући све добијене резултате истраживања можемо рећи да је основна хипотеза истраживања само дјелимично потврђена. Наша претпоставка да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе није се потврдила у цијелости ваљаном. Мора се констатовати да на познавање ових садржаја првенствено утиче активност у настави и рад у школи. Важно је наставу чинити занимљивом за ученике, иновативном и

креативном како би ученици остварили добре резултате. Јер, ако на овладавање овим садржајима не утиче породично окружење, активност у клубовима, еколошким и другим секцијама и други фактори, запажа се колика је стварна улога школе. Из перспективе школе, овај резултат је за похвалити, зато што се у школама заиста остварују васпитно-образовни задаци. Иако је ово истраживање проведено међу млађим разредима основне школе, вјерујемо да се слични резултати могу очекивати и у старијим разредима основне, па и средње школе.

Међутим, како смо већ нагласили у истраживању смо користили и ситуациони тест у којем је описано 13 различитих ситуација понашања ученика. Ученици су у свакој ситуацији бирали ону која би одговарала њиховом понашању, од пожељног преко неодлучног до непожељног понашања. Намјера за ову врсту провјере је да се сагледа да ли познавање еколошких садржаја, које се како видимо највише остварује у школи, утиче на понашање ученика у различитим ситуацијама у свакодневном животу. У том погледу, налазимо одговарајуће статистичке корелације приказане у Табели 15.

Табела 15 *Корелације заштите животне средине и познавања еколошких садржаја*

		Ситуације заштите животне средине	Познавање еколошких садржаја
Ситуације заштите животне средине	Pearson	1	
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)		
	N	144	
Познавање еколошких садржаја	Pearson	,252**	1
	Correlation		
	Sig. (2-tailed)	,002	
	N	144	145

**. Корелације статистички значајна на нивоу 0.01 (2-tailed).

Запажамо да постоји корелација између ове двије варијабле. Вриједност Пирсоновог коефицијента износи $r=0,252$ што је статистички значајно на нивоу $\text{sig.}=0,002$. Овај резултат недвосмислено говори да ученици који остварују боље резултате на тесту познавања еколошких садржаја показују исправније понашање у различитим еколошким ситуацијама. Из тог разлога, ако желимо љепши природни амбијент, да ученици чувају и

штите природу, неопходно је повећати ниво општег знања из екологије. Како на то не утиче социјално окружење, улога школе постаје значајно већа.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Анализирајући литературу и представљајући резултате тог проучавања указали смо на значај еколошког васпитања и екологије у свакодневном животу. Запазили смо да се еколошко садржаји изучавају од најмлађих разреда основне, те указали на његов значај. Истакнута је улога социјалног окружења ученика у савременим условима васпитања. Такође, у теоријском разматрању представљени су принципи еколошког васпитања, и садржаји еколошког васпитања у наставном плану и програму за наставни предмет Природа и друштво. Након теоријског утемељења приступили смо постављању методолошког оквира истраживања.

Циљ истраживања које је припремљено (а затим и реализовано) био је да се испита и истражи постојање повезаности између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. Овако постављени циљ операционализован је кроз четири задатка истраживања. Складно циљу и задацима истраживања одређена је основна хипотеза истраживања, а затим и четири посебне истраживачке хипотезе.

Варијабле истраживања су су категорисане у независне и зависне. Независне варијабле које су третиране у истраживању су социјално окружење ученика, пол, породична обиљежја испитаника и учешће (активности) у секцијама. Зависна варијабла истраживања јесте познавање еколошких садржаја ученика млађих разреда основне школе. Узорак истраживања представљају ученици петог разреда основних школа „Младен Стојановић“ Лакташи и „Георгиос А. Папандреу“ из Александровца, укупно 155 ученика. Истраживање је реализовано истраживачком техником анкетирање, а од инструмената је примијењен анкетни упитник који се састојао од три дијела. Инструмент је описан у методолошком оквиру истраживања.

Основна хипотеза истраживања је гласила: претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. Нашим истраживањем ова хипотеза није у цијелости потврђена. Наиме, подробнијом анализом свих добијених података закључили смо да на познавање еколошких садржаја код ученика млађих разреда основне школе социјално окружење нема статистички значајну улогу. То даље значи да на познавање

ових наставних садржаја највреднију улогу има школа и активности које се остварују у школи.

Постављена је и прва посебна хипотеза истраживања – претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења. И ова хипотеза је само дјелимично потврђена, а резултати су анализирани и представљени кроз пет табела.

Друга посебна хипотеза – очекујемо да постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима. Иако смо тако претпоставили, у истраживању нисмо пронашли статистички значајну корелацију између чланства у еколошкој секцији и бављења спортом у слободно вријеме ученика. Као могући разлог таквом резултату овог истраживања је највјероватније у малом броју ученика који су укључени у еколошке секције.

У трећој посебној хипотези истраживања смо претпоставили да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе. Резултат до којег смо дошли анализирајући податке из истраживања указује да се не може довести у везу познавање наставних садржаја из екологије са величином мјеста у којем ученици живе, учешћем у еколошким секцијама или бављењем спортом. Како је у истраживању анализирано познавање заштите животне средине (ситуациони тест) утврђено је да постоји корелација заштите животне средине и чланства у еколошким секцијама, она има вриједност $r = -0,215$ на нивоу статистичке значајности $\text{sig.} = 0,010$. На тај начин је трећа посебна хипотеза истраживања дјелимично потврђена.

Постоји статистички значајна веза између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе, је четврта посебна хипотеза истраживања. Ову хипотезу нисмо потврдили. Тачније, на познавање садржаја из екологије не утиче бројност дјеце у породици, запосленост родитеља, становање у властитој кући или стану. Како на познавање еколошких садржаја не утиче породица и социјално окружење ученика, остаје да се истакне да на знања из екологије првенствени значај имају школа и активности у школи. Стога би се у наставним програмима могло наћи више садржаја из ове важне и интересантне наставне теме.

У наредном периоду требало би истражити, на већем узорку ученика, утицај еколошких и спортских активности на ученике. У овоме раду велики број дјеце се бави спортом али исто тако велики број дјеце није у еколошкој секцији. Тако да би истраживање у том правцу вјероватно дало резултате. Да ли би се испитивало како те активности утичу на понашање ученика, ниво знања, мишљења или нешто друго, те је потребно добро осмислити приступ једном таквом истраживању.

ЛИТЕРАТУРА

- Ajanović, Dž. i Stevanović, M. (2004). *Metodika vannastavnih aktivnosti učenika*. Zenica: Pedagoška akademija Zenica.
- Баковљевић, М. (1972). *Осавремењавање наставе*. Београд: „Привредно – финансијски завод“.
- Банђур, В. и Поткоњак, Н. (1999). *Методологија педагогије*. Београд: Савез педагошких друштава Југославије.
- Бранковић, Д. и Микановић, Б. (2017). *Васпитање и слободно вријеме*. Бања Лука: Комесграфика.
- De Zan, I. (2005). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ertimo, L. & Ahokoivu, M. (2019). *Čudno vreme*. Helsinki, za srpski jezik – Cvetanović, D.(2020). Beograd: Odiseja.
- Ерић, Д. (2009). *Еколошка башта азбукара*. Београд: Bookland
- Ждерић, М. (1983). *Школа и животна средина*. Нови Сад: Мисао.
- Игњатовић, Б. (1966). *Методичка упутства за наставу природе и друштва*. Бања Лука: Филозофски факултет.
- Илић, М. (2017). *Школска педагогија*. Бања Лука: Филозофски факултет.
- Илић, М. (2013). *Породична педагогија*. Бања Лука и Мостар: Филозофски факултет и Наставнички факултет.
- Илић, М. и Бранковић, Д. (2011). *Увод у педагогију и дидактику*. Бања Лука: Комесграфика.
- Јењић, С. и Драгић, Ж. (2017). *Прилози методици наставе природе и друштва*. Бања Лука: Филозофски факултет.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Jastrebarsko: Slap.
- Клерас, Р. (1980). *Osnove ekologije*. Zagreb: Jumen.
- Кундачина, М. (2006). *Чиниоци еколошког васпитања и образовања ученика*. Ужице: Учитељски факултет.
- Лекић, Ђ. (1997). *Методика разредне наставе*. Београд: Нова просвета.
- Литричин, Д. (2004). *Буквар еколошког понашања. Ја живим здраво, а ти?* Београд: Алфа.

Maleš, D., Milanović, M. i Stričević I. (2003). *Odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet.

Микановић, Б. и Јевтић, С. (2015). *Педагогија. Основна знања о васпитању*. Лакташи: Графомарк.

Министарство просвјете и културе Републике Српске – Педагошки завод (2014, 2021, 2022) *Наставни план и програм за основно образовање и васпитање*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево.

Поткоњак, Н., Орловић, М. (1960). *Развијање дјечије самосталности у породици*, Београд: Рад.

Tufekčić, N. (2015). *Ekološka pedagogija. Osnovi nauke o odgoju za okolinu i održivi razvoj*. Sarajevo: Dobra knjiga.

Цветковић, Б. (1992). Школа у природи у функцији унапређивања образовања, *Иновације у настави*, x/3, 116 – 120.

Интернет извори и чланци:

<https://akos.ba/ekoloska-svijest/>

<https://www.pult24.info/>

<https://zivim.gloria.hr/zivim/rastem>

<https://karlovacki.hr/>

<https://slobodnadalmacija.hr/>

<https://bljesak.info/zdravlje/lifestyle/>

<https://www.vuk-crvenka.com/>

<https://www.osssk.edu.ba/node>

<https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/mentalno-zdravlje>

<https://www.mojnovisad.com/vesti/besplatne-ekoloske-radionice-za-decu>

Прилог 1. Инструмент истраживања

(Молимо Вас да на следећа питања искрено и тачно одговорите тако што ћете заокружити један од понуђених одговора, или дописивањем одговора на линију испод питања)

- 69

9. Колико имаш браће и сестара?
- а) Једног брата
 - б) Једну сестру
 - в) Брата и сестру
 - г) _____
10. Живиш у:
- а) У породичној кући/стану
 - б) Изнајмљеној кући/стану – подстанари
11. Ко је у твојој породици у радном односу?
- а) Отац
 - в) Мајка
 - в) Отац и мајка
 - г) _____
12. Твоја браћа или сестре (уколико их имаш) похађају:
- а) Предшколску установу
 - б) Основну школу
 - в) Средњу школу
 - г) Ништа од понуђеног.
13. Колико често боравиш у природи?
- а) Сваки дан
 - б) Неколико пута седмично
 - в) Неколико пута мјесечно

ТЕСТ ПОЗНАВАЊА ЕКОЛОШКИХ САДРЖАЈА

1. Шта је екологија?

- а) Екологија је научна дисциплина која проучава распоред и распрострањеност живих организама и биолошке интеракције између организама и њиховог окружења
- б) Екологија је научна дисциплина која проучава околину и човјека
- в) Екологија је научна дисциплина која проучава распоред и распрострањеност живих и неживих организама интеракције између организама и њиховог окружења

2. Који је дан, Дан планете Земље?

- а) 1.април
- б) 20. март
- в) 22. Април

3. Повежи стрелицама боје контејнера са отпадом који се одлаже!

- | | |
|---------------------|----------|
| а) плави контејнер | стакло |
| б) зелени контејнер | папир |
| в) жути контејнер | пластика |

4. Заокружи слово испред објеката који спадају у загађиваче ваздуха!

- а) Цвијеће и парфери
- б) Термoeлектране, моторна возила, фабрике и кућна ложишта
- в) Поврће и припремање хране

5. Шта од наведеног највише утиче на загађивање земљишта?

- а) Неправилно одлагање смећа, отпадне воде, неправилан однос према природи
- б) Број становника
- в) Број фабрика

6. Шта се све може догодити ако људи не буду чували воду од загађења?

- а) Епидемија, тровање водом, инфекција
- б) Чиста и здрава вода
- в) Неће се догодити ништа

7. Који су начини очувања шума?

- а) Рециклирање, садња дрвећа, ширење поруке о значају шума
- б) Сјечом шума
- в) Бацањем смећа у шуме

8. О чему брине комунална полиција? *(заокружи тачан одговор)*

- а) Уређености дворишта
- б) Поштовању прописа о заштити животне средине
- в) Одлагању смећа у контејнере

9. Шта је то депонија?

- а) Депонија је мјесто намјењено за трајно одлагање отпада, као организоване комуналне дјелатости
- б) Депонија је мјесто гдје се узгајају нове врсте дрвећа
- в) Депонија назив за исјечену шуму

10. Која је улога еколошких покрета код нас и у свијету?

- а) Указују на неважност екологије
- б) Указују на важност екологије и очувања животне средине те развијања правилног односа човјека према природи
- в) Указују на посљедице неправилног односа човјека према природи

У сљедећем тесту налази се десет различитих ситуација у којима се можеш наћи и ти. Твој задатак је да прочиташ сваку и знаком X испод твог избраног одговора означиш како ћеш поступити (понуђена су три могућа одговора, а ти бираш један)

	СИТУАЦИЈА	Ваше поступање у ситуацији		
1.	Приликом шетње са другом/другарицом по школском дворишту он/она баца празну врећицу од чипса на земљу и наставља ходати, шта ћеш ти учинити?	Рећи ћеш другу/другарици да узме врећицу са земље и баци је у корпу за смеће.	Наставићеш ходати са другаром/другарицом (као да се ништа није десило).	Бацићеш и ти смеће на земљу.
2.	У школском дворишту видиш како твоји другари уништавају зеленило, шта ћеш ти учинити?	Рећи да то не раде.	Проћи поред, правећи се да то не видиш.	Придружићеш се.
3.	У школи на часовима обрађујете теме из Екологије, како ти учествујеш?	Активно слушаш, како би наставне садржаје успјешно повезао/повезала са животним ситуацијама.	Минимално учествујеш на часу.	Не слушаш и радије причаш са другарима.
4.	У школи имате дан сређивања школског дворишта, наставници тај дан од вас захтијевају већу ангажованост и посвећеност. Како ти учествујеш у активностима?	Радо учествујеш јер волиш када доприносиш очувању и унапређивању животне средине.	Учествујеш јер мораш.	Нећеш доћи у школу.

5.	Испред школе видиш да неки ученици нису сигурни у који контејнер да одложе смеће, питају те за помоћ, шта ћеш урадити?	Рећи да у зелени контејнер одлажу стакло, у жути метал а у плави папир те им помоћи да разврстају.	Правићеш се да ниси чуо/чула и проћи ћу.	Рећи им да је свеједно, да убаце гдје они хоће.
6.	Након часова спремаш се са другарима да идете кући, приликом изласка из учионице примјећујеш смеће испод клупе твог друга/другарице, шта ћеш урадити?	Рећи да има смеће испод клупе те да га одложи у корпу.	Вратићеш се, и бацити смеће.	Наставити као да то не видиш.
7.	Приликом повратка из школе у близини куће видиш бачено смеће, шта ћеш урадити?	Покупити и бацити у корпу за смеће.	Само ћеш проћи.	И ти ћеш бацити смеће које имаш у џеповима/торби.
8.	Заједно са другарима био си на излету, при повратку кући, учитељица вам говори да покупите смеће и кренете према аутобусу, шта ти радиш?	Помоћи другарима при скупљању смећа и крећемо заједно према аутобусу.	Посматраш са стране како остатак разреда скупља смеће.	Идеш према аутобусу прије него што покупиш смеће како би први ушао/ушла.
9.	Шеташ поред ријеке и видиш како твоји школски другови бацају празне флаше у ријеку, шта ћеш урадити?	Рећи да то не раде те да тако загађују воду.	Правићеш се да не видиш шта они раде.	Придружићеш се тако што ћеш и ти бацати смеће у ријеку.

10.	Код куће породица организује сређивање дворишта, шта ћеш учинити?	Радо ћеш учествовати и предложити неке измјене како би двориште било љепше и уредније.	Придружићеш се сређивању, јер мораш.	Рећи да мораш учити само да би избјегао/избјегла сређивање дворишта.
11.	Примијетио си пожар у твојој близини. Како ћеш реаговати?	Позвати ватрогасце.	Обавијестити родитеље или учитељицу.	Понашати се као да ништа ниси видио.
12.	Приликом вожње бициклом испадне ти смеће из цепа, шта ћеш урадити?	Зауставићу се и вратити да покупиш смеће.	Наставићеш даље.	Избацити остатак смећа из цепа.

Прилог 2. Табеле коришћене статистике у интерпретацији резултата

GET

FILE='D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav'.

DATASET NAME DataSet1 WINDOW=FRONT.

DESCRIPTIVES VARIABLES=Mjesto_numerički Da_li_si_član_neke_od_sekcija
Da_li_si_član_ekološke_sekcije

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Notes		
Output Created		17-APR-2023 19:05:11
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	All non-missing data are used.

Syntax		DESCRIPTIVES VARIABLES=Mjesto_numerički Da_li_si_član_neke_od_sekcija Da_li_si_član_ekološke_sekcije /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,01

[DataSet1] D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Mjesto_numerički	145	1	2	1,41	,494
Da_li_si_član_neke_od_sekcija	145	1	2	1,70	,458
Da_li_si_član_ekološke_sekcije	145	1	2	1,90	,296
Valid N (listwise)	145				

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=Mjesto_numerički Da_li_si_član_neke_od_sekcija Član_ekološke_sekcije_numerički
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:06:06
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.

Syntax		CORRELATIONS /VARIABLES=Mjesto_numerički Da_li_si_član_neke_od_sekcija Član_ekološke_sekcije_numerički /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.
Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,02

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Mjesto_numerički	1,41	,494	145
Da_li_si_član_neke_od_sekcija	1,70	,458	145
Član_ekološke_sekcije_numerički	1,10	,296	145

Correlations

		Mjesto_numerički	Da_li_si_član_n eke_od_sekcija	Član_ekološke_ sekcije_numerički
Mjesto_numerički	Pearson Correlation	1	,116	-,275**
	Sig. (2-tailed)		,164	,001
	N	145	145	145
Da_li_si_član_neke_od_sekcija	Pearson Correlation	,116	1	-,503**
	Sig. (2-tailed)	,164		,000
	N	145	145	145
Član_ekološke_sekcije_numerički	Pearson Correlation	-,275**	-,503**	1
	Sig. (2-tailed)	,001	,000	
	N	145	145	145

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

FREQUENCIES VARIABLES=Škola_i_mjesto Mjesto_numerički

/NTILES=4

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:07:30
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Škola_i_mjesto Mjesto_numerički /NTILES=4 /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,02

Statistics

		Škola_i_mjesto	Mjesto_numeričk i
N	Valid	145	145
	Missing	0	0
Mean		1,41	1,41
Median		1,00	1,00
Minimum		1	1
Maximum		2	2
Percentiles	25	1,00	1,00
	50	1,00	1,00
	75	2,00	2,00

Frequency Table

		Škola_i_mjesto			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	grad	85	58,6	58,6	58,6
	selo	60	41,4	41,4	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

Mjesto_numerički

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	85	58,6	58,6	58,6
	2	60	41,4	41,4	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

FREQUENCIES VARIABLES=Da_li_si_član_neke_od_sekcija

/NTILES=4

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:08:24
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145

Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Da_li_si_član_neke_od_sekcija /NTILES=4 /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Statistics

Da_li_si_član_neke_od_sekcija

N	Valid	145
	Missing	0
Mean		1,70
Median		2,00
Minimum		1
Maximum		2
Percentiles	25	1,00
	50	2,00
	75	2,00

Da_li_si_član_neke_od_sekcija

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	43	29,7	29,7	29,7
	ne	102	70,3	70,3	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

FREQUENCIES VARIABLES=Član_ekološke_sekcije_numerički

/NTILES=4

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:08:57
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.

Cases Used		Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=Član_ekološke_sekcije_numerički /NTILES=4 /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Statistics

Član_ekološke_sekcije_numerički

N	Valid	145
	Missing	0
Mean		1,10
Median		1,00
Minimum		1
Maximum		2
Percentiles	25	1,00
	50	1,00
	75	1,00

Član_ekološke_sekcije_numerički

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	131	90,3	90,3	90,3
	2	14	9,7	9,7	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

FREQUENCIES VARIABLES=U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom

/NTILES=4

/STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Frequencies

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:09:50
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145

Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics are based on all cases with valid data.
Syntax		FREQUENCIES VARIABLES=U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom /NTILES=4 /STATISTICS=MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN /ORDER=ANALYSIS.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Statistics

U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom

N	Valid	145
	Missing	0
Mean		1,56
Median		1,00
Minimum		1
Maximum		3
Percentiles	25	1,00
	50	1,00
	75	2,00

U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da,treniram u klubu	94	64,8	64,8	64,8
	ne	21	14,5	14,5	79,3
	samo rekreativno	30	20,7	20,7	100,0
	Total	145	100,0	100,0	

CORRELATIONS

/VARIABLES=Da_li_si_član_ekološke_sekcije U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/STATISTICS DESCRIPTIVES

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:10:32
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>

	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.
Syntax	CORRELATIONS /VARIABLES=Da_li_si_član_ekološke_sekcije U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.	
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,01

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Da_li_si_član_ekološke_sekcije	1,90	,296	145
U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom	1,56	,815	145

Correlations

		Da_li_si_član_e kološke_sekcije	U_slobodno_vrij eme_se_baviš_s portom
Da_li_si_član_ekološke_sekcije	Pearson Correlation	1	,110
	Sig. (2-tailed)		,189
	N	145	145
U_slobodno_vrijeme_se_baviš_sportom	Pearson Correlation	,110	1
	Sig. (2-tailed)	,189	
	N	145	145

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=Član_ekološke_sekcije_numerički Bavljenje_sportom_numerički
skor_situacija_zaštite_sredine
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:11:32
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1

	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.
Syntax		CORRELATIONS /VARIABLES=Član_ekološke_sekcije_numerički Bavljenje_sportom_numerički skor_situacija_zastite_sredine /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,01

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Član_ekološke_sekcije_numerički	1,10	,296	145
Bavljenje_sportom_numerički	1,68	,770	76
skor_situacija_zaštite_sredine	15,05	3,568	144

Correlations

		Član_ekološke_sekcije_numerički	Bavljenje_sportom_numerički	skor_situacija_zaštite_sredine
Član_ekološke_sekcije_numerički	Pearson Correlation	1	-,315**	-,215**
	Sig. (2-tailed)		,006	,010
	N	145	76	144
Bavljenje_sportom_numerički	Pearson Correlation	-,315**	1	,218
	Sig. (2-tailed)	,006		,060
	N	76	76	75
skor_situacija_zaštite_sredine	Pearson Correlation	-,215**	,218	1
	Sig. (2-tailed)	,010	,060	
	N	144	75	144

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

DESCRIPTIVES VARIABLES=Poznavanje_ekoloških_sadržaja

/STATISTICS=MEAN SUM STDDEV MIN MAX SKEWNESS.

Descriptives

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:13:13
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	All non-missing data are used.
Syntax		DESCRIPTIVES VARIABLES=Poznavanje_ek oloških_sadržaja /STATISTICS=MEAN SUM STDDEV MIN MAX SKEWNESS.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Std. Deviation		
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic		
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	145	10	18	1890	13,03	1,436		
Valid N (listwise)	145							

CORRELATIONS

```

/VARIABLES=Mjesto_numerički Član_ekološke_sekcije_numerički Bavljenje_sportom_numerički
Poznavanje_ekoloških_sadržaja skor_situacija_zaštite_sredine
/PRINT=TWOTAIL NOSIG
/STATISTICS DESCRIPTIVES
/MISSING=PAIRWISE.

```

Correlations

Notes

Output Created	17-APR-2023 19:14:26	
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1

	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.
Syntax	CORRELATIONS /VARIABLES=Mjesto_numerički Član_ekološke_sekcije_numerički Bavljenje_sportom_numerički Poznavanje_ekoloških_sadržaja skor_situacija_zaštite_sredine /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.	
Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,01

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
Mjesto_numerički	1,41	,494	145
Član_ekološke_sekcije_numerički	1,10	,296	145
Bavljenje_sportom_numerički	1,68	,770	76
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	13,03	1,436	145
skor_situacija_zastite_sredine	15,05	3,568	144

Correlations

		Mjesto_numerički	Član_ekološke_sekcije_numerički	Bavljenje_sportom_numerički		
Mjesto_numerički	Pearson Correlation	1	-,275**	,572**		
	Sig. (2-tailed)		,001	,000		
	N	145	145	76		
Član_ekološke_sekcije_numerički	Pearson Correlation	-,275**	1	-,315**		
	Sig. (2-tailed)	,001		,006		
	N	145	145	76		
Bavljenje_sportom_numerički	Pearson Correlation	,572**	-,315**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,006			
	N	76	76	76		
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	Pearson Correlation	,019	-,089	-,041		

	Sig. (2-tailed)	,821	,284	,723		
	N	145	145	76		
skor_situacija_zaštite_sredine	Pearson Correlation	-,091	-,215**	,218		
	Sig. (2-tailed)	,279	,010	,060		
	N	144	144	75		

DESCRIPTIVES VARIABLES=U_porodici_živiš_sa Koliko_imaš_braće_i_sestara Živiš_u

Ko_je_u_tvojjoj_porodici_u_radnom_odnosu Tvoja_braća_ili_sestre_pohađaju

Poznavanje_ekoloških_sadržaja

/STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.

Descriptives

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:16:20
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.

Cases Used		All non-missing data are used.
Syntax		DESCRIPTIVES VARIABLES=U_porodici_živiš_sa Koliko_imaš_braće_i_sestara Živiš_u Ko_je_u_tvojoj_porodici_u_radnom_odnosu Tvoja_braća_ili_sestre_pohađaju Poznavanje_ekoloških_sadržaja /STATISTICS=MEAN STDDEV MIN MAX.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
U_porodici_živiš_sa	145	1	4	1,13	,475
Koliko_imaš_braće_i_sestara	145	0	11	2,48	1,976
Živiš_u	145	1	2	1,06	,242
Ko_je_u_tvojoj_porodici_u_radnom_odnosu	145	1	5	2,64	,779

Tvoja_braća_ili_sestre_pohađaju	145	1	7	3,05	1,271
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	145	10	18	13,03	1,436
Valid N (listwise)	145				

CORRELATIONS

/VARIABLES=U_porodici_živiš_sa_Koliko_imaš_braće_i_sestara_Živiš_u

Ko_je_u_tvojjoj_porodici_u_radnom_odnosu_Tvoja_braća_ili_sestre_pohađaju

Poznavanje_ekoloških_sadržaja

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/STATISTICS DESCRIPTIVES

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:18:58
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145

Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.
Syntax		CORRELATIONS /VARIABLES=U_porodici_živi š_sa Koliko_imaš_braće_i_sestara Živiš_u Ko_je_u_tvojoj_porodici_u_ra dnom_odnosu Tvoja_braća_ili_sestre_poha đaju Poznavanje_ekoloških_sadrž aja /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.
Resources	Processor Time	00:00:00,02
	Elapsed Time	00:00:00,01

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
U_porodici_živiš_sa	1,13	,475	145
Koliko_imaš_braće_i_sestara	2,48	1,976	145
Živiš_u	1,06	,242	145
Ko_je_u_tvojoj_porodici_u_radnom_odnosu	2,64	,779	145
Tvoja_braća_ili_sestre_pohađaju	3,05	1,271	145
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	13,03	1,436	145

Correlations

		U_porodici_živiš_sa	Koliko_imaš_braće_i_sestara	Živiš_u			
U_porodici_živiš_sa	Pearson Correlation	1	,029	,110			
	Sig. (2-tailed)		,727	,188			
	N	145	145	145			
Koliko_imaš_braće_i_sestara	Pearson Correlation	,029	1	-,019			
	Sig. (2-tailed)	,727		,824			
	N	145	145	145			
Živiš_u	Pearson Correlation	,110	-,019	1			
	Sig. (2-tailed)	,188	,824				

N		145	145	145			
Ko_je_u_tvojoj_po rodici_u_radnom_ odnosu	Pearson Correlation	-,003	-,042	-,028			
	Sig. (2-tailed)	,967	,618	,734			
N		145	145	145			
Tvoja_braća_ili_se stre_pohađaju	Pearson Correlation	-,091	-,078	-,123			
	Sig. (2-tailed)	,276	,349	,142			
N		145	145	145			
Poznavanje_ekolo ških_sadržaja	Pearson Correlation	,085	-,035	,074			
	Sig. (2-tailed)	,310	,674	,378			
N		145	145	145			

CORRELATIONS

/VARIABLES=skor_situacija_zaštite_sredine Poznavanje_ekoloških_sadržaja

/PRINT=TWOTAIL NOSIG

/STATISTICS DESCRIPTIVES

/MISSING=PAIRWISE.

Correlations

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:19:46
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User-defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	Statistics for each pair of variables are based on all the cases with valid data for that pair.

Syntax		CORRELATIONS /VARIABLES=skor_situacija_ zaštite_sredine Poznavanje_ekoloških_sadrž aja /PRINT=TWOTAIL NOSIG /STATISTICS DESCRIPTIVES /MISSING=PAIRWISE.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,01

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
skor_situacija_zaštite_sredine	15,05	3,568	144
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	13,03	1,436	145

Correlations

		skor_situacija_zaštite_sredine	Poznavanje_ekoloških_sadržaja
skor_situacija_zaštite_sredine	Pearson Correlation	1	,252**
	Sig. (2-tailed)		,002

	N	144	144
Poznavanje_ekoloških_sadržaja	Pearson Correlation	,252**	1
	Sig. (2-tailed)	,002	
	N	144	145

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

DESCRIPTIVES VARIABLES=skor_situacija_zastite_sredine Poznavanje_ekoloških_sadržaja
/STATISTICS=MEAN SUM STDDEV MIN MAX SKEWNESS.

Descriptives

Notes

Output Created		17-APR-2023 19:20:53
Comments		
Input	Data	D:\Božidarka, master rad\Istraživanje o ekologiji, Božidarka.sav
	Active Dataset	DataSet1
	Filter	<none>
	Weight	<none>
	Split File	<none>
	N of Rows in Working Data File	145
Missing Value Handling	Definition of Missing	User defined missing values are treated as missing.
	Cases Used	All non-missing data are used.

Syntax		DESCRIPTIVES VARIABLES=skor_situacija_z aštite_sredine Poznavanje_ekoloških_sadrž aja /STATISTICS=MEAN SUM STDDEV MIN MAX SKEWNESS.
Resources	Processor Time	00:00:00,00
	Elapsed Time	00:00:00,00

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Sum	Mean	Std. Deviation		
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic		
skor_situacija_zaštite_ sredine	144	12	29	2167	15,05	3,568		
Poznavanje_ekoloških _sadržaja	145	10	18	1890	13,03	1,436		
Valid N (listwise)	144							

Биографија

Божидарка Чичић рођена 22. јула 1996. године у Бањој Луци. Завршила је основну школу „Георгиос А. Папандреу“ је у Александровцу, док је средњу технолошку школу завршила у Бањој Луци 2015. године.

Након завршене средње школе уписује основне студије на Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци на Одсјеку учитељски студиј. Основне академске студије завршава 2019. године одбранивши завршни рад на тему „Значај наставе природе и друштва на развој еколошке свијести ученика“ те стиче звање дипломирани професор разредне наставе. Мастер академске студије уписује 2020. године.

Од завршетка студија радила је у више школа као замјена одређени временски период. Тренутно је запослена у Основној школи „Меша Селимовић“ Насеобина Лишња на мјесту професора разредне наставе. У школи у којој је запослена води ликовну секцију док је у претходној школи била задужена за рецитаторску секцију. Похађала је више радионица и обука с циљем перманентног усавршавања у струци.

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада: **Божидарка Чичић**

Датум, мјесто и држава рођења аутора: **22.7.1996. године, Бања Лука, БиХ/РС**

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања: **Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци, 2019. године**

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора: **24.12.2019. године**

Назив завршног, дипломског рада аутора: **„Значај наставе природе и друштва на развој еколошке свијести ученика“**

Академско звање које је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада: **Дипломирани професор разредне наставе**

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада:

Мастер разредне наставе

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарског рад одбрањен:

Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране: **Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе, 7.7.2023. године у 12:00**

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарнику: **C270 – Педагогија и дидактика**

Имена ментора и чланова Комисије за одбрану, мастер/магистарског рада:

1. **др Славиша Јењић, ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан – ментор**
2. **др Желимир Драгић, доцент Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан**
3. **др Татјана Михајловић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, члан**

У Бањој Луци, 29.6.2023. године



**КОМИСИЈА ЗА ОЦЈЕНУ ЗАВРШНОГ (MASTER) РАДА „ПОВЕЗАНОСТ
ПОЗНАВАЊА ЕКОЛОШКИХ САДРЖАЈА И СОЦИЈАЛНОГ ОКРУЖЕЊА
УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ”, кандидаткиње Божидарке
Чичић**

**- НАУЧНО-НАСТАВНОМ ВИЈЕЋУ
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
БАЊА ЛУКА**

На сједници Научно-наставног вијећа Филозофског факултета у Бањој Луци одржаној 14.6.2023. године именована је (Рјешењем бр. 07/3.1018-36/23) Комисија за оцјену завршног (master) рада „Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе ”, кандидаткиње Божидарке Чичић

Комисија је радила у саставу:

1. др Татјана Михајловић, редовни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, председник
2. др Желимир Драгић, доцент Филозофског факултета у Бањој Луци, члан
3. др Славиша Јењић, ванредни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, члан - ментор

Након извршене анализе завршног (master) рада Комисија подноси сљедећи

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени завршног (master) рада

1. Обим и структура завршног (master) рада

Завршни (master) рад „Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе“, написан је на 107 страница (српска ћирилица; фонт Times New Roman; проред 1,5 линија).

Рад је састављен је од следећих поглавља:

1. Уводна разматрања (страна 5 – 6),
2. Терминолошка одређења (страна 7 – 41),
3. Методолошки концепт истраживања (страна 42 – 47),
4. Интерпретација резултата истраживања (страна 48 – 63),
5. Закључна разматрања (страна 64 – 66),
6. Литература (страна 67 – 68) и
7. Прилози (68 – 107).

На почетку рада налази се Резиме са кључним ријечима, написан је на српском језику и енглеском језику. Писање рада почиње поглављем Уводна разматрања и представљен је на двије странице куцаног текста. Послије Уводних разматрања налази се поглавље под називом Теоријске основе истраживања које садржи више подналова. У оквиру овог поглавља објашњени су најважнији термини, који се односе на екологију и еколошке садржаје, али и појмови који се односе на социјално окружење и организацију наставе погодне за реализацију еколошких садржаја. Поднаслови су: Екологија, Еколошко васпитање и образовање, Еколошка свијест, Принципи еколошког васпитања и образовања, Еколошко васпитање у млађим разредима основне школе, Еколошки садржаји у настави природе и друштва, Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2014. и 2021. године, Разлике у еколошким садржајима у НПП из 2021. и 2022. године, Социјално окружење, Породица, Породица као носилац социјализације, Фазе социјализације, Мјесто становања, Слободно вријеме ученика, Корисни начини провођења слободног времена, Еколошко васпитање у ваннаставним активностима ученика, Годишњи програм рада еколошке секције, Десет еколошких заповијести краљице природе, Начини реализације еколошког васпитања, Рад у учионици и Амбијентална настава.

У поглављу Методолошки концепт истраживања објашњени су проблем и предмет истраживања, циљ и задаци, хипотезе и технике истраживања. У оквиру примијењених метода истраживања описане су метода теоријске анализе и дескриптивна метода. Представљени су инструменти и варијабле истраживања. Након тога описана је популација и узорак истраживања, описана је организација и ток реализованог истраживања и на крају статистичка обрада добијених података.

У интерпретацији резултата истраживања налазе се четири поднаслова. То су: Повезаност активности у еколошким секцијама и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе, Корелације учешћа ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима, Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика, и Познавање еколошких садржаја и породична обиљежја ученика. У попису литературе налази се 37 библиографских јединица. У поглављу прилози налази се инструмент истраживања и табеле као извод из статистике у интерпретацији резултата.

2. Теоријска и методолошка утемељеност истраживања

Кандидаткиња истиче да се у већини наставних предмета у млађим разредима основне школе налазе различити садржаји усмјерени на еколошко васпитање ученика. Ово сматра разумљивим када се има у виду стварна потреба развоја еколошке свијести у савременим условима живота. Ипак, анализирајући наставни план и програм за основну школу кандидаткиња је запазила да се највећи број еколошких садржаја реализује у настави природе и друштва, или моје околине до трећег разреда основне школе. Зато у истраживању пажња посвећује еколошком васпитању ученика, па је одредила проблем истраживања познавање еколошких садржаја ученика млађих разреда основне школе. С обзиром да школа није једино мјесто у којој ученици упознају еколошке садржаје, постоји потреба да се сагледа улога социјалног окружења на познавање ових садржаја. Због наведеног јасније је дефинисан предмет истраживања: повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

У Методолошком оквиру истраживања поред проблема и предмета истраживања, дефинисани су циљ и задаци, главна и помоћне хипотезе, варијабле истраживања, методе, технике и инструменти истраживања, ток истраживања и статистичка обрада података. Представљен је циљ истраживања да се испита и истражи постојање повезаности између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика

млађих разреда основне школе. На основу постављеног циља кандидаткиња је дефинисала слjedeће задатаке истраживања:

1. Истражити да ли постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења.
2. Испитати да ли постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима.
3. Сагледати да ли постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.
4. Истражити постојање везе између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе.

У складу са циљем и задацима истраживања кандидаткиња је поставила основну и четири помоћне хипотезе. Основна хипотеза истраживања гласи: Претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Помоћне хипотезе истраживања су:

Прва посебна хипотеза – претпостављамо да постоји статистички значајна повезаност између активности ученика у еколошким секцијама и њиховог социјалног окружења.

Друга посебна хипотеза – очекујемо да постоји статистички значајна повезаност између ангажовања ученика у еколошким секцијама и спортским клубовима.

Трећа посебна хиптеза – вјерујемо да постоји статистички значајна повезаност између познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе.

Четврта посебна хипотеза – постоји статистички значајна веза између познавања садржаја еколошког васпитања и породичних обиљежја ученика млађих разреда основне школе.

Варијабле истраживања подијељене су у независне и зависне. Независне варијабле истраживања јесу социјално окружење ученика, пол, породична обиљежја испитаника и учешће у секцијама. Зависну варијаблу истраживања чини познавање еколошких садржаја ученика млађих разреда основне школе. За успјешну реализацију истраживања о повезаности познавања еколошких садржаја са социјалним окружењем ученика разредне наставе кандидаткиња је користила методу теоријске анализе и синтезе и дескриптивну методу.

Узорак истраживања представљају ученици петих разреда основних школа „Младен Стојановић“ и „Георгиос А. Папандреу“, укупно 155 ученика. Од статистичких мјера коришћене су мјере дескриптивне статистике (проценат, мод, медиан, аритметичка средина, фреквенције), χ^2 -тест и Пирсонов коефицијент корелације.

3. Резултати истраживања

У посебном дијелу рада приказани су и интерпретирани резултати истраживања. Представљено је 15 табела урађених у складу са стандардима, а након сваке табеле налази се и тумачење резултата. Најзначајнији резултати истраживања показују следеће:

- Учешће ученика у секцијама није на завидном нивоу јер се више ученика изјаснило да нису чланови неке од секција, а то показује вриједност аритметичке средине (1 – јесте члан, 2 – није члан) $M=1,70$. Када се погледа аритметичка средина одговора за чланство у еколошкој секцији $M=1,90$ запажа се да је врло мали број ученика који су ангажовани у овој секцији. Када се анализира учешће у секцијама и корелација са величином мјеста становања запажа се да су ученици из мањих средина више ангажовани у еколошким секцијама ($r=2,75$; $p=0,001$). Корелација између ангажовања у еколошким секцијама и учешћа у другим секцијама је статистички значајна ($r=0,503$; $p=0,000$). Ученици који су у еколошким секцијама раде и у неким другим секцијама које егзистирају у школи.

- Мали број ученика учествује у раду еколошких секција. Према добијеним резултатима у овим секцијама ангажовано је 9,7% ученика, и са овим резултатом не може се бити задовољан ако се има у виду значај ових секција у савременом добу.

- Не постоји статистички значајна корелација између чланства у еколошкој секцији и бављења спортом у слободно вријеме ученика. Разлог је вјероватно у малом броју ученика који су укључени у еколошке секције. Међутим, иако нема статистичке значајности кандидаткиња је запазила одређену тенденцију према којој се може тражити веза између ових варијабли.

- Између чланства у еколошким секцијама и познавања заштите животне средине постоји корелација која има вриједност $r=-0,215$ на нивоу статистичке значајности $p=0,010$ што показује да ученици који су чланови еколошке секције имају прихватљивије понашање у различитим ситуацијама.

- На тесту познавања еколошких садржаја од максималних 20 бодова, највише остварених бодова је 18, а минимум 10 бодова. Вриједност скјуниса $Sk.=0,738$ показује релативно уједначен број остварених бодова. Познавање еколошких садржаја и познавање заштите животне средине не може се довести у везу са величином мјеста у којем ученици станују.

- Истраживање је показало да ни на једном статистички значајном нивоу не постоје корелације између породичних обиљежја ученика и познавања еколошких садржаја.

- Постоји корелација између познавања еколошких садржаја на тесту знања и различитих ситуација заштите животне средине (ситуациони тест). Вриједност Пирсоновог коефицијента између ових варијабли износи $r=0,252$ што је статистички значајно на нивоу $p.=0,002$. Овај резултат недвосмислено говори да ученици који остварују боље резултате на тесту познавања еколошких садржаја показују исправније понашање у различитим еколошким ситуацијама.

4. Закључак и приједлог

У завршном (master) раду под називом „ПОВЕЗАНОСТ ПОЗНАВАЊА ЕКОЛОШКИХ САДРЖАЈА И СОЦИЈАЛНОГ ОКРУЖЕЊА УЧЕНИКА МЛАЂИХ РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ“ кандидаткиња Божидарке Чичић је обрадила интересантан и актуелан проблем за наставу природе и друштва.

Основа за теоријско утемељење истраживање јесте коришћена научна и стручна литература коју је кандидаткиња користила. У складу са теоријским утемељењем коципиран је одговарајући методолошки оквир на основу којег је реализовано истраживање међу ученицима петих разреда основне школе. Успјешно су презентовани резултати истраживања, те је указано на потребу већег ангажовања ученика у еколошким секцијама. Истовремено је анализирана повезаност познавања еколошких садржаја са породичним обиљежјима ученика, њиховим ангажовањем у спортским и сличним ваннаставним активностима и величином мјеста у којем ученици станују и похађају наставу.

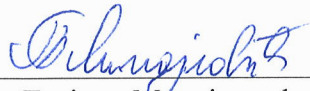
Прије именовања Комисије за писање овог извјештаја рад је прошао провјеру оригиналности на одговарајућем софтверу.

На основу свега констатованог и претходно приказаног, Комисија предлаже да Наставно-научно вијеће Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци усвоји

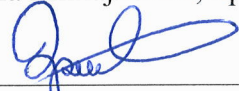
Извјештај чиме се отвара могућност да се приступи одбрани завршног (master) рада кандидаткиње Божидарке Чичић под називом „Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе“.

Бања Лука, 19.6.2023. године.

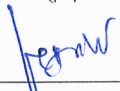
ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:



(Проф. др Татјана Михајловић, председник)



(Доц. др Желимир Драгић, члан)



(Проф. др Славиша Јењић, члан - ментор)

Изјаве

Изјава I

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ

Изјављујем да је master рад

Наслов рада: Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих разреда основне школе

Наслов на енглеском: Connection of ecological content knowledge and social environment among lower primary school students

- резултат сопственог истраживачког рада,
- да master рад, у цјелини или у дијеловима, није био предложен за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени,
- да нисам кршила ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Бањој Луци,

29.6.2023.

Потпис кандидата



Изјава 2

Изјава којом се овлашћује Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци да master рад чини јавно доступним

Овлашћујем Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци да мој master рад по
насловом

Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика млађих
разреда основне школе који је моје ауторско дјело, учиним јавно доступним.

Master рад са свим прилозима предала сам у електронском формату, погодним за трајно
архивирање.

Мој master рад, похрањен у дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци,
могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне
заједнице (Creative Commons), за коју сам се одлучила.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално – без прераде
- ☒ 3. Ауторство – некомерцијално – дијелити под истим условима
4. Ауторство – без прераде
5. Ауторство – дијелити под истим условима

Молимо да заокружите само једну од пет понуђених лиценци, кратак опис лиценци дат је
на полеђини листа).

У Бањој Луци,

29.6.2023.

Потпис кандидата



Изјава 3

Изјава о идентичности штампе и електронске верзије мастер рада

Име и презиме: Божидарка Чичић

Наслов рада: Повезаност познавања еколошких садржаја и социјалног окружења ученика
млађих разреда основне школе

Ментор: Проф. др Славиша Јењић

Изјављујем да је штампана верзија мог мастер рада идентична електронској верзији коју
сам предала за дигитални репозиторијум Универзитета у Бањој Луци.

У Бањој Луци,

29.6.2023.

Потпис кандидата

